

Дж.Р.Р. Толкієн
Незакінчені сказання

Частина перша

Перша епоха

I

ПРО ТУОРА ТА ЙОГО ПРИХІД В ГОНДОЛІН

Ріан, дружина Хуора, жила з людьми Дома Хадор; але коли чутки прийшли в Дорломін про Нірнает Арноедіад, і оскільки вона не чула новин про свого чоловіка, вона збожеволіла й побрела в пустку. Тут би вона й згинула якби Сірі Ельфи не прийшли їй на поміч. Адже було поселення цих людей в горах на захід від Озера Міфрїм; і туди-то вони й відвели її, й вона принесла там сина наприкінці Року Туги.

Й Ріан сказала Ельфам: „Хай він зветься Туор, адже це ім'я обрав його батько, перш ніж війна прийшла до нас. І я прошу вас плекати його й сховати його вашою турботою; адже передвіщаю я велике добро, для Ельфів та Людей, прийде від нього. А я маю піти на пошуки Хуора, мого повелителя”.

Тоді Ельфи пожаліли її; але такий собі Аннаель, єдиний серед людей, що пішли на війну, хто повернувся з Нірнаета, сказав до неї: „Горе, жінко, відомо тепер, що Хуор пав на боці Хуріна, свого брата; і він лежить, я думаю, на великому пагорбі різанини, що влаштували Орки на полі битви”.

Тому Ріан піднялася й покинула поселення Ельфів, і вона пройшла через землю Міфрїм і прийшла врешті-решт до Хауд-ен-Нденгіна в пустелі Анфаугліта, і там вона лягла й померла. Але Ельфи доглядали сина Хуора, і Туор виріс серед них; і був він прекрасний обличчям, і золотоволосим як батько, і став він сильним, і високим, і хоробрим, і будучи зрощеним Ельфами, мав він знання і вміння не менші ніж принци Едайна мали допоки руїна не прийшла на Північ.

Але з роками життя колишнього народу Хітлума, того що досі лишився, Ельфів або Людей, стало ще гіршим й більш небезпечним. Адже як в іншому місці сказано, Моргот порушив свої клятви Естерлінгам, що служили йому, й відмовив їм в багатих землях Белеріанда, яких ті домагалися, і вивів цей лихий народ в Хітлум, і там наказав їм оселитися. І хоч вони й не любили більше Моргота, вони служили йому ще із остраху, й ненавиділи весь Ельфійський народ; й зневажали залишки Дома Хадора (що складався більшою мірою з літніх людей, жінок та дітей), й кривдили їх, брали собі їхніх жінок силою, захоплювали їхні землі й добро, й поневолювали їхніх дітей. Орки прийшли й пройшли навколишніми землями, переслідуючи по горах Ельфів що забарилися, і взявши багатий полон в шахти Ангбада на роботі як невірників Моргота.

Тому Аннаель повів свій маленькій народ в печери Андрона, і там вони жили важким і обережним життям, поки Туор не досяг віку шістнадцяти років і не став дужим і здатним володіти зброєю, сокирою й луком Сірих Ельфів; і серце його гарячішало всередині від розповідей про нещастя його народу, і він забажав піти й помститися Оркам та Естерлінгам. Але Аннаель заборонив це.

„Далеко звідси, думається мені, лежить доля твоя, Туор, син Хуора”, сказав він. „І земля ця не буде звільнена з-під тіні Моргота допоки сам Тангородрім не впаде. Тому вирішимо ми насамкінець відмовитися від неї й переселитися на Південь; і з нами ти підеш”.

„Але як уникнемо ми тенет наших ворогів?” сказав Туор. „Адже похід стількох багатьох разом напевне буде помічений”.

„Ми не підемо через долину відкрито”, сказав Аннаель; „і якщо доля буде прихильна до нас, ми прийдемо до таємного проходу, який ми називаємо Аннон-ін-Гелід, Ворота Нолдорів; адже зроблені вони були вмінням цього народу, давним давно у дні Тургона”.

Це ім'я зачепило Туора, хоч він й не знав чому; і він спитав Аннаеля про Тургона. „Він син Фінгольфіна”, сказав Аннаель, „і вважається нині Високим Королем Нолдорів, з часів падіння Фінгона. Адже він живе ще, найбільш страшний з ворогів Моргота, і він уник руїни Нірнаета, коли Хурін з Дор-ломіна і Хуор, твій батько, утримували проходи Сіріона, прикриваючи його”.

„Тоді я піду й розшукаю Тургона”, сказав Туор; „адже звичайно він надасть мені допомогу заради мого батька?”

„Цього ти не зможеш”, сказав Аннаель. „Адже його твердиня схована від очей Ельфів і Людей, і ми не знаємо насправді де вона стоїть. Хто-небудь з Нолдорів, можливо, і знає шлях туди, але вони не розмовлятимуть про це. А ще як ти хочеш перемовитися з ними, мусиш піти зі мною, як я й прошу тебе; адже в далеких гаванях Півдня ти можеш зустріти мандрівників зі Схованого Королівства”.

Ось так і сталося, що Ельфи покинули печери Андрота, і Туор був з ними. Але вороги тримали око на поселеннях і були скоро обізнані про їхній марш; і не набагато відійшли вони від схилів в долину як були атаковані величезною силою Орків і Естерлінгів, й були вони розкидані вдаль і вшир, втікаючи в ніч, що вже збиралася. Але серце Туора було розпалене вогнем битви, і він не побіг, але хлопчиком, яким він був, він володів сокирою не гірше, ніж батько до нього, і довго ще стояв він непорушно і вбив багатьох, що атакували його; але нарешті його здолали, і забрали в полон, і повели перед Лорганом Естерлінгом. Тепер цей Лорган став вождем Естерлінгів і проголошений був правити всім Дор-ломіном як феодал під Морготом; і він взяв Туора своїм рабом. Важким і гірким було його життя; адже приємно було Лоргану відноситися до Туора тим більш погано, що він був ріднею колишніх володарів, й хотів він зламати, як зможе, гордість Дома Хадора. Але Туор був мудрий і зносив усі болі й насмішки із настоєним терпінням; так що з часом його тягар в чомусь полегшав, і в усякому разі він не голодував як більшість Лорганових нещасних рабів. Адже був він міцним і умілим, а Лорган годував своїх в'ючних тварин добре, допоки вони були юними й могли працювати.

Але після трьох років неволі Туор знайшов можливість втечі. Він став до того часу майже в повний свій зріст, вищим й швидшим за любого з Естерлінгів; і будучи посланий із іншими рабами працювати в ліс, він повернувся раптово до своїх наглядачів і вбив їх сокирою, й утік на узгір'я. Естерлінги полювали його собаками, але без успіху; адже давно вже всі гончаки Лоргана були його друзями, і як вони знаходили його, ластилися до нього і бігли додому по його команді. Так він повернувся нарешті в печери Андрота і жив там сам. І за чотири роки він був поза законом в землі своїх батьків, похмурий і самотній; і імені його боялися, адже часто виходив він назовні і вбивав стільки Естерлінгів, скільки міг знайти. Тоді вони встановили велику ціну за його голову; але вони не наважувалися прийти до його схованки, навіть за допомогою сили людей, адже вони боялися народу Ельфів і уникали печер де ті жили. Ще сказано, що походи Туора робилися не з наміром помститися; радше шукав він Вороту Нолдорів, про які говорив Аннаель. Але він не знайшов їх, адже не знав він, де шукати, і з тих небагатьох Ельфів, що затрималися тут у горах ніхто не чув про них.

Тепер Туор знав, що хоч і була доля прихильна до нього, все ж врешті дні людини поза законом злічені, і завжди їх було небагато й небагато було в них надії. Не меншим було і його небажання жити так до віку як дика людина серед бездомних пагорбів, і його серце схилило його до великих діянь. Тут, як сказано, сила Ульмо показала себе. Адже він збирав

вісті про все, що відбувалося в Белеріанді, і кожен струмок, що тік з Середзем'я в Велике Море був йому вісником, однаково туди і звідти; і він залишався в дружбі, як з давна, з Сірданом і Корабелами в гирлі Сіріона¹. І на цей час більш за все Ульмо приділяв увагу долям Дома Хадора, адже в найглибших своїх рішеннях він призначав їм велику роль в планах допомоги Вигнанним; і він добре знав про становище Туора, адже Аннаель і багато його людей і справді утекли з Дор-ломіна й прийшли врешті-решт до Сірдана далеко на Півдні.

Ось так і сталося, що одного дня на початку року (двадцять третього від Нірнаету) Туор сидів біля струменя, що тік поруч з дверима печери, де він жив; і дивився він на захід, на хмарне сідаюче сонце. Аж раптом спало йому на серце, що не треба чекати більше, а встати і йти. „Я залишаю тепер сіру землю моїх предків, яка вже не їх”, скричав він, „і маю йти шукати своєї долі! Але чи повернусь я? Довго я шукав Ворота і не знайшов нічого”.

Тоді він підняв арфу, яку завжди носив з собою, бо був він вмільний грати на її струнах, і незважаючи на небезпеку, чистим голосом заспівав ельфійської пісні для підняття духу. І під час його пісні струмисько почав бурлитися з великою силою, і переповнився, й побіг шумно вниз по схилу скелі перед ним. І Туор прийняв це за знак і піднявся в ту саму мить, і пішов за ним. І таким чином він спустився з високих пагорбів Міфрима і вийшов на північну долину Дор-ломіна; і більшим ставав потік як він йшов на захід, аж поки після трьох днів подорожі він не побачив довгі сірі відроги Еред Ломіна, що в тих краях тягнуться на північ і південь, огороджуючи далекі узбережжя Західних Берегів. До цих гір за всі свої мандри Туор ніколи не доходив.

Тепер земля стала більш зламаною й кам'янистою з наближенням пагорбів, і невдовзі почала підніматися під ногами Туора, і струмок збіг вниз у роздвоєне русло. Але тільки коли похмурий захід спустився на третій день його подорожі, Туор знайшов перед собою кам'яну стіну, в якій був прохід у вигляді великої арки; і струмок пробіг всередину й загубився. Задумався Туор і сказав: „Так моя надія обманула мене! Знак з пагорбів веде мене тільки до похмурого кінця в землях моїх ворогів”. І сірий в серці своєму сидів він серед скель на високому березі потоку, вдивляючись в гірку неосвітлену ніч; адже був ще місяць Суліме, і жодного знаку весни не прийшло ще в цю далеку північну землю, й різкий вітер дув зі Сходу.

Аж коли світло блідого висхідного сонця осяяло далекі тумани Міфрима, Туор почув голоси й поглянувши вниз, побачив здивовано двох Ельфів, що йшли вброд через міліну; і як вони піднялися по сходах, вирубаних в березі, Туор піднявся й звернувся до них. Одразу вони схопили свої яскраві мечі й ринулися на нього. Тоді він побачив, що були вони в сірих плащах, але в кольчугах під ними; й він подивився, адже вони були прекраснішими й більш дивними із-за світла в своїх очах за будь-кого з Ельфійського народу, що він коли-небудь знав. Він піднявся на повний свій зріст і чекав на них; але коли вони побачили, що він не піднімає на них зброї, але стоїть один і вітає їх на Ельфійському наріччі, вони вклали мечі в піхви й заговорили ввічливо до нього. І один сказав: „Гелмір і Армінас ми, люди Фінарфіна. Чи не людина ти старого Едайна, що жив в тих землях перед Нірнаетом? І авжеж родич Хадора та Хуріна ти, думається мені; адже золото твого волосся викриває це”.

Й Туор відповідав: „Так, я Туор, син Хуора, сина Галдора, сина Хадора; але зараз нарешті я бажаю покинути ту землю, де я поза законом і без родичів”.

„Тоді”, сказав Гелмір, „якщо ти втік і шукав порятунку на Півдні, вже ноги твої на вірній дорозі”.

„Так і я думаю”, сказав Туор. „Адже слідував я раптовому водяному струмку у горах, аж допоки він не приєднався до цього підступного потоку. Але тепер я знаю, що не туди звернув, адже він шез у темряві”.

„Через темряву можна дійти до світла”, сказав Гелмір.

Comment [MK1]: В *Сільмаріліоні*, стор. 196, сказано, що коли Гавані Брігомбара і Еглареста були зруйновані в рік після Нірнает Арноедіад тими Ельфами Фаласа, які втекли з Сірданом на острів Балар, „вони зробили тут укриття для всіх, хто міг прийти туди; адже вони утримували твердині також в Гирлі Сіріона, і там багато легких і швидких кораблів лежали схованими серед струмків і вод, де очерет був густим як ліс”.

„Краще йти під Сонцем доки можна”, сказав Туор. „А якщо ви з того люду, скажіть мені, якщо можете, де знаходяться Ворота Нолдорів. Адже довго вже шукаю я їх, з того часу, як Аннаель, мій названий батько з Сірих Ельфів казав мені про них”.

Тоді Ельфи засміялися і сказали: „Твій пошук скінчився; адже ми самі тільки що пройшли крізь Ворота. Он вони стоять перед тобою!” І вони вказали на арку, в яку пробігла вода. „Йдемо тепер! Через темряву ти прийдеш до світла. Ми вкажемо твоїм ногам дорогу, але не зможемо проводити тебе далеко; адже нас послали в землі, з яких ми прийшли, з невідкладним завданням”. „Але не бійся”, сказав Гелмір: „велика доля написана над твоїми бровами і вона заведе тебе далеко від цих земель, далеко навіть від Середзем'я, здається мені”.

Тоді Туор пішов вслід за Нолдорами по сходах і вблід по холодній воді, аж поки вони не зайшли в тінь позаду кам'яної арки. І там Гелмір виставив вперед одну з тих ламп, якими славилися Нолдори; адже були вони зроблені в старину в Валінорі, й ані вітер, ані вода не могли згасити їх, і коли вони були розкриті, вони засяяли чистим блакитним сяйвом полум'я, ув'язненого в білому кристалі². Тепер в світлі, що його Гелмір тримав над його головою, Туор побачив, що річка почала раптово збігати вниз рівним схилом в величезний тунель, але поруч її вирубаного в скелі русла бігли довгі переходи сходів, які вели вниз в глибокий морок за межами променів лампи.

Як вони дійшли до підніжжя сходів, вони зупинилися під величезним куполом скелі, там, де річка зривалася в крутий водоспад з гучним шумом, що йшов луною попід склепом, і там вони пройшли знов під іншою аркою в інший тунель. Поруч з водоспадом Нолдори зупинилися і побажали Туору щасливої дороги.

„Тепер ми маємо повернутися й рушити у своїй справі з усією швидкістю”, сказав Гелмір; „адже справи великого ризику насуваються на Белеріанд”.

„Чи не тоді прийде час Тургону піти далі?” сказав Туор.

Тоді із подивом подивилися на нього Ельфи. „Це справи, що стосуються Нолдорів радше ніж синів Людей”, сказав Армінас. „Що знаєш ти про Тургона?”

„Небагато”, сказав Туор; „те тільки, що мій батько допомагав його втечі з Нірнаету, і що в його схованій твердині живе надія Нолдорів. Ще, хоч я й не знаю чому, завжди його ім'я зачіпає щось в моєму серці й приходиться до моїх губ. І коли б моя воля, пішов би я шукати його радше ніж крокувати цим темним шляхом страху. Хоч, можливо, цей секретний шлях веде до його схованки?”

„Хто знає”, відповідав Ельф. „Адже з часів, як оселя Тургона схована, завжди є шляхи туди. Я не знаю їх, хоч шукав їх довго. Але знай я їх, я ніколи б не розкрив їх ані тобі, ані жодному з Людей”.

Але Гелмір сказав: „Ще чув я, що твій Дім любив Владика Вод. І якщо його провідники ведуть тебе до Тургона, то напевне ти прийдеш до нього, куди б ти не звернув. Слідуй тепер дорозі, до якої вода привела тебе з гір, й не бійся нічого! Ти не будеш довго блукати у темряві. Прощай! Й не думай, що наша зустріч була випадковою; адже Живущий в Глибинах все ще рухає багато речей в цих землях. Анар калува тіліанна!”³

Із цим Нолдори повернулися й пішли вгору сходами; а Туор стояв нерухомо, аж поки світло їхньої лампи не загубилося й він не залишився один в темряві глибшій за ніч серед рокоту падаючої води. Зібравши всю свою мужність, він взявся лівою рукою за стіну й рушив, намагаючи свій шлях вперед, повільно спочатку, а потім швидше, тільки-но призвичаївся до темряви й переконався, що ніщо не перешкоджає йому. І через величезний проміжок часу, як здавалося йому, бо він втомився й не бажав відпочивати у чорному тунелі, він побачив далеко попереду світло; й, поспішивши, прийшов він до високої та вузької розщелини й, супроводжуваний галасливим потоком між її нахилених стін, вийшов в золотий вечір. Адже він прийшов в глибокий яр з високими чистими схилами, й він тягнувся прямо на Захід; й перед ним сідаюче сонце котилося вниз крізь чисті небеса, освітлюючи яр і запалюючи його стіни жовтим вогнем, і води ріки блищали золотом, падаючи й пінячись серед блискучого каміння.

Comment [MK2]: Про блакитно-сяючі лампи Нолдорських Ельфів сказано в іншому місці, хоч вони й не з'являються в опублікованому тексті *Сільмаріліона*. В ранніх версіях сказання про Туріна, Гвіндора, Ельф з Нарготронда, що втік з Ангбанда і був знайдений Белегом в лісі Таур-ну-Фуін, володів однією такою лампою (це видно з малюнків цієї зустрічі, зроблених моїм батьком, див. Малюнки Дж.Р.Р. Толкієна, 1979, № 37); і була перевернута і привідкрита лампа Гвіндора, так що її світло показувало Туріну обличчя Белега, якого він вбив. В примітках до історії Гвіндора вони називаються „лампи Феноріана”, і навіть самі Нолдори не знають їхнього секрету; і описані вони як „кристали, підвішені в прекрасному мереживі ланцюгів, кристали, що завжди сяють внутрішнім блакитним сяйвом”.

Comment [MK3]: „Хай сонце осяє твій путь”. — В значно більш короткій історії, розказаній в *Сільмаріліоні*, немає згадувань про те, як Туор знайшов Ворота Нолдорів, ані найменшого згадування про Ельфів Гелміра та Армінаса. Вони з'являються, однак, в сказанні про Туріна (*Сільмаріліон*, стор. 212) як вісники, що принесли попередження Ульмо в Нарготронд; й там сказано, що вони люди Ангрода, сина Фінарфіна, який після Дагор Браголлах оселився на півдні з Сірланом Корабелом. В довшій версії історії їхнього приходу в Нарготронд Армінас, порівнюючи Туріна (не на користь останнього) з його родичами, говорить про свою зустріч з Туором „в пустелях Дор-ломіна”; див. стор. 208.

По цьому глибокому місцю ішов тепер Туор з великою надією і втіхою, знаходячи шлях під південною стіною, де пролягали довгі й вузькі земляні смуги. І коли прийшла ніч, і річка стала невидимою, за винятком блиску високих зірок, що відбивалися в її темних водах, він зупинився відпочити і заснув; адже він не відчував страху поруч з водою, в якій бігла сила Ульмо.

З початком дня він продовжив свій шлях без поспіху. Сонце піднялося за його спиною і сіло перед його обличчям, і там, де вода пінилася серед валунів і спадала несподіваними водоспадами, зранку і ввечері веселки сходили над потоком. Тому він назвав цей яр Сіріт Нініах.

Так Туор повільно подорожував три дні, п'ючи холодну воду і не бажаючи їжі, хоч і було тут багато риби, що виблискувала як золото чи срібло, чи кольорами веселки, розбризканої над водою. А на четвертий день прохід став ширшим, а стіни нижчими і менш рівними; але річка стала глибшою й більш сильною, адже високі пагорби піднімалися тепер по обидві боки її, й нові води збігали з них в Сіріт Нініах з виблискуючих водоспадів. Довго сидів там Туор, дивлячись на вируючий потік і прислухаючись до нескінченного галасу, аж поки ніч не прийшла знову, й зірки не засяяли холодно і біло на темних ланах неба над ним. Тоді він знов підвищив свій голос, торкнувся струн на арфі, й над шумом води зазвучала його пісня, й солодке тремтіння арфи лунало множачись серед каміння й летіло вперед, й бриніло серед одягнутих нічю пагорбів, допоки вся порожня земля не сповнилася музикою під зірками. Адже, хоч Туор й не знав цього, прийшов він в Відлунні Гори Ламота поблизу Затоки Дренгіста. Тут одного разу в давнину Феанор висадився з кораблів, і голоси його дружини перетворилися на могутній галас, що лунає берегами Півночі перед сходом Місяця⁴.

Тоді Туор сповнився подиву і зупинив свою пісню; і повільно музика завмерла серед пагорбів, і запанувала тиша. І тоді серед тиші він почув в повітрі над ним дивний крик; і він не знав, якого створіння цей крик. Спочатку він сказав до себе: „Це луна”, потім: „Ні, це невеличкий звір волає в пустці”; а тоді, прислухавшись ще раз, він сказав: „Певне це крик якогось нічного птаха, якого я не знаю”. І здався йому цей звук скорбним, а ще тим не менш бажав він іти на нього, адже він кликав його, якось він знав це.

Наступного ранку він почув той самий голос над головою, і поглянувши вгору, побачив трьох білих птахів, що боролися далі над яром проти західного вітру, і їхні сильні крила виблискували в новому висхідному сонці, і як вони пролітали над ним, вони гучно скрикували. Так вперше він зустрів великих чайок, улюбленців Телері. Тоді Туор піднявся, щоб слідувати за ними, і щоб краще розгледіти, куди вони летять, він видерся на скелю ліворуч і став на верхівці, і відчув великий вітер Заходу на своєму обличчі; і волосся зметнулося на його голові. І він зробив глибокий ковток того нового повітря, й сказав: „Це радує серце як прохолодне вино!” Але він не знав, що вітер став свіжим від Великого Моря.

Ще далі пішов Туор, відшукуючи чайок, високо понад річкою; і з часом схили яру зійшлися знов, і він прийшов до вузького каналу, наповненого великим шумом води. І поглянувши вниз, Туор побачив велике чудо, як це здалося йому; адже дикий прилив затопив щілину, борючись з рікою, що натискала на нього, й хвиля як стіна піднялася майже до верхівки скелі, коронована шапками піни, збитими вітром. Тоді річка подалася назад, і наступаючий прилив з ревом понісся в канал, занурюючи його в свої глибини, і рокіт валунів був ніби грім, коли він проносився. Так Туор був врятований криком морських птахів від смерті в наступаючому приливі; а був він особливо великим, зважаючи на пору року і швидкість вітру з моря.

Але тепер Туор був нажаханий люттю дивних вод і повернув вбік, і пішов на південь, і так прийшов не до довгих берегів Затоки Дренгіста, а блукав декілька днів нерівною країною, де рідко зустрічалися дерева; все живе тут було зметено вітром з моря, і все, що росло тут, трава або чагарник, схилилося завжди до сходу сонця, адже вітер дув переважно із Заходу. Цим шляхом Туор прийшов до кордонів Невраста, де колись жив Тургон; і нарешті

Comment [МК4]: В *Сільмаріліоні*, стор. 80-1, сказано, що коли Моргот і Унголіант боролися в цих місцях за володіння Сільмаріліями, „Моргот випустив жажливий крик, який пішов луною в горах. Звідси пішла назва цього місця Ламот; адже відлуння його голосу оселилися тут назавжди, так що кожен, хто скригне тут, розбуджує його, і вся пустка між пагорбами й морем сповнюється шумом голосів страждання”. З іншого боку, тут сказано, що кожний звук, промовлений в цьому місці примножується за своєю власною природою; і ця ідея присутня також на початку гл. 13 *Сільмаріліона*, де (в пасажі, схожому на згаданий) „і коли Нолдори ступили на смугу цієї землі, їхні крики були підняті на пагорби і примножилися, так що галас незліченних могутніх голосів заповнив всі береги Півночі”. Отже, згідно однієї „традиції” Ламот і Еред Ломін (Відлунні Гори) були так названі за відлунням, що залишилося від жахливого крику Моргота в битві з Унголіант; в той час як згідно іншої імена ці просто описують природу звуків в цьому місці.

не відаючи того (адже верхівки скель вдалині були вищі за схили позаду) він вийшов раптом до чорного краю Середзем'я і побачив Велике Море, Белегаер Безбережний. І в ту годину сонце сідало за обвід світу, як могутнє полум'я; і Туор стояв сам, розкинувши руки, і велика туга заповонила його серце. Кажуть, це була перша людина, що досягла Великого моря, і що ніхто, окрім Ельдарів, ніколи не відчував більш глибоко потяг, який воно викликає.

Туор зволікав багато днів в Неврасті, і це здавалося добрим для нього, адже ця земля, огорожена горами з Півночі й Сходу і близька до моря, була м'якша і більш гостинна, ніж рівнини Хітлума. Він давно звик жити самотнім мисливцем у пустці, і йому не бракувало їжі; адже весна була шумною в Неврасті, і повітря було наповнене шумом птиць, і тих, що жили в великій кількості по берегах, і тих, якими кишіли болота Лінаевена, що посеред пустки; але в ті дні тут було не чути голосу жодного Ельфа або Людини.

До границь великого моря прийшов Туор, але води його були не доступні для нього, із-за широких грязей і бездоріжніх лісів очерету, що лежали навкруги; і скоро він повернув і пішов назад на берег, тому що Море притягувало його, і він не міг жити довго там, де не чув звуку його хвиль. І на прибережних землях Туор вперше знайшов сліди Нолдорів давніх часів. Адже серед високих і вироблених морем скель на півдні Дренгіста було багато бухточок і схованих заводей із пляжами білого піску серед чорних виблискуючих скель, і сходячи до таких місць, Туор часто знаходив звивисті сходи, вирубані серед каміння; і біля самої води були причали, збудовані із величезних блоків, вирізаних зі скель, до яких колись причалювали ельфійські кораблі. В таких місцях Туор подовгу затримувався, дивлячись на вічно-мінливе море, поки рік пройшов крізь весну й літо, й темрява згустилася у Белеріанді, і підійшла осінь загибелі Нарготронда.

І, можливо, птахи відчували здалеку прихід суворої зими;⁵ адже ті з них, що мали звичай літати на південь, зібралися відлітати, а інші, що звикли жити на Півночі, перебралися до Невраста. І одного дня, коли Туор сидів на березі, він почув звуки великих крил, і, поглянувши вгору, побачив сім білих лебедів, що на межі швидкості летіли на південь. Але коли вони пролітали над ним, вони скрикнули й несподівано почали знижуватися й спустилися на воду, сплескуючи її крилами.

Туор любив лебедів, яких він знав з сірих водоймищ Міфрима; і, більш того, лебеді були символом Аннаеля та його названого народу. Він піднявся тому привітати птиць, і покликав їх, дивуючись, що вони були більшими й гордовитішими за будь-яких ним бачених раніш; але вони били своїми крилами й хрипло скрикували, ніби вони були злі на нього і хотіли б увести його з побережжя. Потім з великим шумом вони піднялися з води знов і полетіли над його головою, так що рух їхніх крил перетворився на свистячий вітер; великими колами піднялися вони високо в повітря і полетіли на південь.

Тоді Туор прокричав гучно: „Ось ще один знак, що я зволікав задовго!“ І прямо рушив він на верхівку скелі, і звідти він дивився на лебедів, що все ще кружляли у вишині; але коли він повернувся на південь, щоб слідувати за ними, вони полетіли швидко геть.

Далі ішов Туор на південь вздовж побережжя повних сім днів, і кожного ранку він прокидався від шуму крил над світанку, і кожного дня лебеді улітали, коли він слідував за ними. І як він йшов, великі скелі стали нижчими, і їхні верхівки були вкриті цвітучим торфом; і далі на схід виникали ліси, всі жовті наприкінці року. Але перед ним, все ближче була лінія великих пагорбів, що перекривали його дорогу, пересуваючись на захід, поки не закінчилися високою горою; темна і хмарами вінчана вежа трималася на могутніх плечах над великим зеленим мисом, що видався далеко в море.

Ці сірі пагорби були, звичайно, східними відрогами Еред Ведріна, північної огорожі Белеріанду, а гора звалася Гора Тарас, найзахідніша серед всіх гір тієї землі, чию голову першою бачили моряки, далеко в море, наближаючись до смертельного берега. Під її довгими схилами в минулі дні Тургон жив в залах Вініамара, найстарішого витвору із каменя, що його Нолдори побудували в цих землях їхнього вигнання. Там він і досі стояв,

Comment [MK5]: *Сільмаріліон*, стор. 215: „І Турін поспішив в напрямку півночі, через землі, що спустошені нині, між Нагором та Тейгліном, і Сувора Зима прийшла назустріч йому; адже цього року сніг випав раніш, ніж скінчилася осінь, і весна була пізньою і холодною“.

спустошений, але міцний, високо на великих терасах, що дивляться на море. Роки не торкнулися його, а слуги Моргота проходили повз; але вітер та мороз посікли його, і на його стінах і величезних схилах його даху глибоко вкоренилися сіро-зелені рослини, які, звиклі до соленого повітря, процвітали навіть в розщелинах пустого каменя.

І так прийшов Туор до розвалин покинутої дороги, і він йшов серед зелених могил і надгробків, що покосились, і так прийшов наприкінці дня до старого палацу і його високих та вітряних залів. Жодної тіні страху або зла не причаїлося тут, але благоговіння відчув він, думаючи про тих, що жили тут й пішли, ніхто не знає куди: гордий народ, безсмертний, але підлеглий долі, далеко з-за Моря. І він повертався й дивився, як часто і їхні очі дивилися, ген туди крізь блиск неспокійних вод до кінця кругозору. А тоді він повернувся знов і побачив, що лебеді сіли на найвищій терасі, і зупинилися перед західними дверима палацу; й вони били своїми крилами, й здавалося, запрошували його зайти. Тоді Туор піднявся широкими сходами, зараз напівсхованими армерією і ліхнісом, й він пройшов під величезною перемичкою і ввійшов у тінь дома Тургона; і прийшов нарешті в висококолонну залу. Якщо величною видавалася вона ззовні, просторою та прекрасною побачив Туор її зсередини, і, благоговіючи, старався він не розбудити луни в її порожнечі. Нічого не бачив він там, окрім високого трону на помості у східному кінці, і м'яко, як міг, попрямував він до нього; але звуки кроків брили по вимощеній підлозі як кроки долі, і луна бігла перед ним вздовж колонад проходів.

І коли він стояв перед великим тронем у мороку, і бачив, що був він висічений з цільного каменя і розписаний дивними знаками, сідаюче сонце спустилося на рівень високого вікна під західним шпилем, і хвиля світла залила стіну перед ним, й вона сполохнула, ніби полірований метал. І тоді Туор здивовано побачив, що на стіні позаду трону висить щит і велика кольчуга, і шолом та довгий меч у піхвах. Кольчуга блищала, оскільки оздоблена вона була сріблом, що не тускніло, і сонячний промінь вискавав з неї іскри срібла. Але щит був форми, дивної для Туорових очей, адже він був довгим і загостреним; і поле його було блакитним, в середині його була емблема з білого лебединого крила. Тоді Туор заговорив, і його слова як виклик піднімалися до стелі: „Цим я беру цю зброю собі, і на себе, яку б долю з собою вони не несли”⁶. І він зняв щит і знайшов, що він легкий і зручний понад його сподівання; адже зроблений він був, здавалося, із дерева, але оздоблений майстерністю ельфійських ковалів пластинами металу, міцними, але тонкими як фольга; так щит був захищений він червів та погоди.

Тоді Туор одягнув на себе кольчугу і шолом на голову, і схопив меч; чорними були піхви і пов'язані застіжками із срібла. Так озброєний він вийшов із зали Тургона, і стояв на високій терасі Тараса в червоному світлі сонця. Нікого не було навколо, хто б бачив його, і він дивився на захід, виблискуючи сріблом та золотом, і він не знав, що в ту мить виглядав він як один з Могутніх Заходу, і здатний був бути батьком Королів Людей за Морем, як і насправді долею призначено йому було бути⁷; але разом із цією зброєю зміна сталася з Туором, сином Хуора, і його серце зросло всередині. І коли він ішов вниз від дверей, лебеді віддавали йому знаки пошани, вириваючи кожний по великому перу і протягуючи йому, розпластуючи свої довгі шиї по каменю перед його ногами; і він взяв сім пір'їв і вставив їх в свій шолом, і прямо піднялися лебеді і полетіли на північ в сідаючому сонці, і Туор не бачив їх більше.

Тепер Туор відчув, що його ноги потягнуло до моря, і він пішов вниз довгими сходами на широке узбережжя на північному боці Тараса; і як він ішов, він побачив, що сонце занурилося у велику чорну хмару, яка піднялася над ободом потемнілого моря; і ставало холодно, і сталося зворушення і рокіт, ніби наближався шторм. І Туор стояв на березі, і сонце було ніби димний вогонь в загрозовому небі; і здалося йому, що величезна хвиля піднімається вдалині і насувається на землю, але здивування оволоділо ним, і він залишився на місці неперушно. І хвиля прийшла до нього, і навколо неї лежав туман тіні.

Comment [MK6]: В *Сільмаріліоні*, стор. 126 сказано, що коли Ульмо з'явився Тургону в Вініамарі і наказав йому йти в Гондолін, він сказав: „Може так статися, що прокляття Нолдорів знайде тебе теж задовго до кінця, і зрада прокинеться в твоїх стінах. Тоді вони будуть в небезпеці від вогню. Але коли ця небезпека стане насправді великою, тоді з Невраста прийде хтось, хто попередить тебе, і від нього народжена буде надія для Ельфів та Людей. Залиш тому в цьому домі зброю і меч, щоб в час, який проб'є, він міг знайти їх, і так ти впізнаєш його і не будеш обманутий”. І Ульмо розказав Тургону, яким повинен бути шолом і кольчуга, і меч, що він має залишити.

Comment [MK7]: Туор був батьком Еаренділа, який був батьком Елроса Тар-Мініатура, першого короля Нуменора.

Тоді раптом, як вона підійшла ближче, хвиля закружилася й розбилася, й рушила вперед довгими рукавами піни; але там, де вона розбилася, встала темна в близькому штормі жива постать великої висоти й могутності.

І Туор схилився в пошані, адже здалося йому, що він зрить могутнього короля. Висока корона була на ньому як срібло, з-під якої довге волосся спадало ніби піна, виблискуюча в присмерках; і як він відкинув назад сіру мантию, що окутувала його, ніби туман, диви! він був одягнений в блискучий одяг, що облягав його ніби луска могутньої риби, і в світці темно-зеленого кольору, що спалахувала й виблискувала світінням моря, коли він крокував землею. Таким чином Живущий в Глибинах, той, кого Нолдори іменували Ульмо, Владика Вод, показав себе Туору, сину Хуора з Дома Хадора під Вініамаром.

Він не ступав на берег, але залишаючись по коліна в темному морі, заговорив до Туора, і тоді, від світла його очей і від звуку його голосу, що йшов, здавалося, з основ світу, страх найшов на Туора і він кинувся на пісок.

„Повстань, Туор, син Хуора!” сказав Ульмо. „Не бійся мого гніву, адже довго я звертався до тебе не почутий; і вийшло так що довго зволікав ти на шляху сюди. Весною мав ти стояти тут; але зараз сувора зима прийде вже скоро з земель Ворога. Швидше повинен ти був вчитись, і добрі дороги, що замислив я для тебе, напевне змінилися. Адже мої поради були зневажені⁸, і велике зло повзе на Долину Сіріона, і вже військо ворогів між тобою і твоєю метою”.

„Що є моєю метою, Владико?” сказав Туор.

„Те, що твоє серце завжди шукало”, відповідав Ульмо: „знайти Тургона, і поглянути на сховане місто. Адже ти споряджений бути моїм посланцем, і навіть зброю цю ще в давнину я призначив для тебе. Тепер ти маєш під тінню пройти крізь небезпеку. Завернись в цей плащ, і не скидай його ніколи, допоки твоя подорож не добіжить кінця”.

Тут побачив Туор, що Ульмо розірвав свою мантию і кинув йому шматок, і коли той впав перед ним, то був він йому як плащ, в який він міг завернути себе повністю, з голови до ніг.

„Так пройдеши ти під моєю тінню”, сказав Ульмо. „Але не барися більше; адже в землях Анара і в вогнях Мелькора довго не витримаєш. Чи візьмешся ти за моє завдання?”

„Так, Владико”, сказав Туор.

„Тоді я вкладаю в уста твої слова для Тургона”, сказав Ульмо. „Але спочатку я навчу тебе, і деякі речі ти почувеш, про які ніколи Людина не чула, навіть наймогутніші серед Ельдарів”. І Ульмо розповів Туору про Валінор та його занепад, і Вигнання Нолдорів, і Рок Мандоса, і заховання Благословенного Королівства. „Але дивись!” сказав він, „навіть в обладунках Долі (як діти Землі називають це) є тріщина, і в стінах Року провалина, до повного звершення, яке ви називаєте Кінцем. І так триватиме допоки я триваю, таємниці, які спростовує голос, і світло там, де темряві призначено бути. Тому, хоч і в дні цієї темряви я виступаю проти волі мого брата, Владики Заходу, це моя частина серед них, якій я був призначений до створіння Світу. Доля сильна, і тінь Ворога зростає; і я зменшився, аж поки в Середзем'ї не став я не більш, ніж таємний шепіт. Води, що бігли на захід зів'яли, і джерела їхні отруєні, і сила моя відійшла від землі; адже Ельфи та Люди стали сліпими й глухими до мене із-за могутності Мелькора. І тепер Прокляття Мандоса близьке до свого звершення, і всі труди Нолдорів загинуть, і кожна надія, побудована ними, розпадеться. Остання надія залишається, надія, на яку вони не зважають і до якої не готові. І ця надія — в тобі; адже так я постановив”.

„Хіба не встане Тургон проти Моргота, як всі Ельдари й досі сподіваються?” сказав Туор. „І що з того, Владико, що я прийду до Тургона? Адже, хоч я й насправді хочу вчинити як мій батько і бути із цим королем в його горі, мало користі від мене, одного смертного, серед стількох багатьох сміливців з Високого Народу Заходу”.

„Якщо я вирішив послати тебе, Туор, син Хуора, то не вір, що твій один меч не вартий цього. Адже доблесть Едайнів Ельфи завжди пам'ятатимуть, із плином часу не перестаючи дивуватись, як легко віддавали вони життя, якого мають на землі так мало. Але не за твою

Comment [MK8]: Це напевне посилання на попередження Ульмо, що його принесли в Нарготронд Гелмір і Армінас; див. стор. 205 і далі.

доблесть тільки посилаю я тебе, але щоб приніс ти в світ надію, що поза твоїм зором, і світло, що проткне темряву”.

І коли Ульмо казав ці речі бормотання шторму перейшло в великий крик, і вітер піднявся, і небо стало чорним; і мантія Владики Вод зметнулася, як летюча хмара. „Іди тепер”, сказав Ульмо, „поки Море не поглинуло тебе! Адже Оссе підчиняється волі Мандоса, і він злютований, будучи слугою Долі”.

„Як прикажеш”, сказав Туор. „Але якщо я втечу від Долі, що за слова скажу я Тургону?”

„Якщо ти прийдеш до нього”, відповідав Ульмо, „тоді слова самі спадуть тобі на думку, і уста твої скажуть, що я захочу. Говори й нічого не бійся! А опісля того роби так, як підкажуть тобі твоє серце та доблесть. Швидше завернись в мою мантію, і будеш ти під охороною. І я пришлю тобі декого повз гнів Оссе, і таким чином ти будеш проведений: воістину, останнім моряком останнього корабля, що шукав Заходу перед сходом Зірки. Відійти тепер назад до землі!”

Тоді роздався звук грому, і блискавка зблиснула над морем; і Туор дивився на Ульмо, який стояв серед хвиль, ніби вежа із срібла, що мерехтіла вогняними стрілами; і він прокричав проти вітру:

„Я їду, Владико! Ще й тепер моє серце тужить за Морем”.

І після цього Ульмо підняв могутній ріг, і протрубив одну величезну ноту, для якої ревіння шторму було ніби вітерець на озері. І коли він почув цю ноту, і був охоплений нею, і наповнений нею, здалося Туору, що береги Середзем'я розчинилися, і він побачив всі води світу в величому видінні: від джерелець землі до гирл рік, і від мілин і лиманів ген до глибин. Велике Море він бачив, і його неспокійні місця, переповнені дивними формами, навіть в їх позбавлених світла глибинах, де серед вічної темряви лунали голоси, жахливі для вуха смертного. Безкрайні рівнини Валара промайнули перед ним, то безвітряні під оком Анара, то виблискуючі під рогатим Місяцем, то припідняті пагорбами люті, що пролилася на Темні Острови⁹, поки далеко на межі кругозору, і за незліченими лігами, не привиділася йому гора, що піднімалася високо поза його уяву в блискучу хмару, і перед її подошвою мерехтів довгий прибій. І навіть коли він напружився, щоб почути звук тих далеких хвиль і побачити чіткіше те віддалене світло, нота скінчилася, і він стояв під рокотом шторму, і багатогласта блискавка роздирала на часті небо над ним. І Ульмо шез, і море було неспокійне, і дикі хвилі Оссе здималися проти стін Невраста.

Тоді Туор побіг від люті моря, і з трудом він відвоював свій шлях назад на верхні тераси; адже вітер зносив його від скелі, і коли він видерся на верхівку, той схилив його на коліна. Тому він увійшов знов в темну і порожню залу, щоб укритися, і просидів довгу ніч на кам'яному троні Тургона. Навіть колони тремтіли від напору шторму, і здавалося Туору, що вітер був сповнений виючих і диких криків. Втоmlений, він інколи засинав, і сон його був сповнений сновидіннями, з яких тільки одне залишилося в його пам'яті: видіння острова, в середині якого була крута гора, і сонце сідало за нею, і тіні виростали в небеса; але над нею сяяла одна сліпуча зірка.

Після цього сновидіння Туор впав в глибокий сон, адже перш ніж ніч скінчилася, буря пройшла, утягнувши чорні хмари на Схід світу. Він прокинувся нарешті в сірому світлі і встав, і покинув високий трон, і коли він ішов вниз, побачив він тьмяну залу, що була наповнена морськими птахами, загнаними сюди штормом; і він вийшов назовні, коли останні зорі розчинялися на Заході перед грядущим днем. Тоді він побачив, що великі хвилі вночі були зведені на землю, і піки їхні піднімалися над верхівками скель, і бур'ян та дранка були зірвані навіть на терасах перед дверима. І Туор поглянув вниз з найнижчої тераси і побачив Ельфа, що притулювся до її стіни серед каміння і уламків, одягненого в сірий плащ, намочений морем. Мовчазний він сидів, дивлячись за розорені береги, ген над довгими гребенями хвиль. Все навколо застигло, і не було жодного звуку, окрім прибою внизу.

І так стоячи й дивлячись на мовчазну сіру фігуру, Туор пригадав слова Ульмо, і ім'я прийшло до його губ, і він позвав вголос: „Вітаю, Воронве! Я чекав на тебе”¹⁰.

Comment [МК9]: Темні Острови дуже можливо Зачаровані Острови, описані в кінці *Сільмаріліона*, гл. 2, які були „натягнуті, ніби сітка серед Темних Морів з півночі на південь” в часи Укриття Валінора.

Comment [МК10]: *Сільмаріліон*, стор. 196: „За пропозицією Тургона (після Нірнает Арноедіад) Сірдан побудував сім кораблів, і вони відпливли на Захід; але жодної звістки про них ніколи не прийшло до Балара, окрім однієї, нарешті. Моряки цього корабля довго трудилися в морі, і повертаючись врешті назад у відчай, вони потрапили в великий шторм в полі зору берегів Середзем'я; один з них був врятований Ульмо від гніву Оссе, і хвилі підняли його і викинули на побережжя в Неврасті. Ім'я його було Воронве; і він був один з тих, що їх Тургон послав вперед як посланців із Гондоліну”.

Тут Ельф повернувся і поглянув вгору, і Туор зустрів колючий погляд його сірих як море очей, і зрозумів, що він був з високого народу Нолдорів. Але страх і подив вирости в його погляді, коли він побачив Туора, що стояв високо на стіні над ним, одягнений в сірий ніби тінь плащ, з під якого ельфійська кольчуга виблискувала на його груді.

Мить так вони стояли, вивчаючи обличчя один одного, і тоді Ельф встав і низько вклонився перед Туором. „Хто ти, повелителю?” він сказав. „Довго трудився я в неспокійному морі. Скажи мені: чи великі новини сталися з тих пір як я ходив по землі? Чи Тінь зборена? Чи Схований Народ показався?”

„Ні”, Туор відповідав. „Тінь подовжується, і Сховані залишаються схованими”.

Тут Воронве довго дивився на нього у тиші. „Але хто ти?” він спитав знов. „Адже багато років тому мій народ покинув цю землю, і ніхто не селився тут з тих пір. І тепер я розумію, що не дивлячись на твоє вбрання, ти не з них, а з Людського роду”.

„Так і є”, сказав Туор. „А ти чи не останній моряк останнього корабля, що шукав Заходу від Гаваней Сірдаана?”

„Так і є”, сказав Ельф. „Воронве, син Аранве я. Але як ти знаєш моє ім'я і мою долю, я не розумію”.

„Я знаю, оскільки Владика Вод говорив до мене учора ввечері”, відповідав Туор, „і він сказав, що врятує тебе від люти Оссе, і пришле тебе сюди бути моїм провідником”.

Тоді в страху і подиві Воронве скрикнув: „Ти говорив із Ульмо Могутнім? Тоді великою справді повинна бути твоя цінність і твоя доля! Але куди повинен відвести я тебе, повелителю? Адже вірно ти королем Людей маєш бути, і багато хто чекає на слово твоє”.

„Ні, я втік з рабства”, сказав Туор, „і я був поза законом в порожній землі. Але я маю завдання до Тургона Схованого Короля. Чи знаєш ти якою дорогою можу я знайти його?”

„Багато поза законом і в рабстві в ці злі дні, хто не народжений для цього”, відповідав Воронве. „Король Людей ти по праву, думається мені. Але будь ти найвищим зі свого народу, не мав би ти права шукати Тургона, і марною була б твоя подорож. Адже якби ти й прийшов до його воріт, ти не зміг би ввійти”.

„Я не прошу тебе вести мене далі воріт”, сказав Туор. „Далі Доля побореться із Дорадником Ульмо. І якщо Тургон не прийме мене, тоді моє завдання скінчиться, і Доля переможе. А щодо мого права шукати Тургона: Я — Туор, син Хуора і родич Хуріна, чий імена Тургон не забуде. І шукаю я за командою Ульмо. Чи Тургон забув як він казав до нього в давні часи: *Пам'ятай, що остання надія Нолдорів прийде із моря?* Або знову: *Якщо загроза буде близькою, хтось прийде з Невраста попередити тебе?*¹¹ Я — той, хто повинен прийти, і на мені обладунок, що приготований для мене”.

Туор сам дивувався своїм словам, адже слова Ульмо Тургону, сказані, коли той ішов із Невраста, були невідомі до цього ані йому, ані кому, окрім Схованого Народу. Тому ще більш здивованим був Воронве; але він відвернувся, і поглянув у бік Моря, і зітхнув.

„Горе мені!” він сказав. „Хотів би я ніколи не повертатися. І часто я присягався в морській далині, що якщо коли-небудь нога моя ступить на землю знов, я оселюся далеко від Тіні на Півночі, або біля Гаваней Сірдаана, або, можливо, в чарівних полях Нан-татрена, де весна солодша, ніж бажає того серце. Але якщо зло зросло поки я подорожував, і наближається остання небезпека, я маю йти до свого народу”. Він повернувся знов до Туора. „Я відведу тебе до Схованих Воріт”, він сказав; „адже мудрі не можуть ігнорувати поради Ульмо”.

„Тоді ми підемо разом, як вирішили”, сказав Туор. „Але не сумуй, Воронве! Адже серце моє каже, що далеко від Тіні твої довгі дороги поведуть тебе, і надія твоя повернеться в Море”¹².

„І твоя теж”, сказав Воронве. „Але тепер залишимо це, і поспішимо”.

„Так”, сказав Туор. „Але куди ти поведеш мене і як далеко? Чи не повинні ми спочатку обдумати, як пройти крізь пустку, або, якщо путь довгий, як пройти крізь безпритульну зиму?”

Comment [МК11]: Слова Ульмо Тургону з'являються в *Сільмаріліоні*, гл. 15 в такій формі: „Пам'ятай, що справжня надія Нолдорів лежить на Заході і прийде з Моря,” і „Але коли небезпека підійде насправді близько, тоді навіть з Невраста прийде дехто попередити тебе”.

Comment [МК12]: Нічого не розповідається у *Сільмаріліоні* про подальшу долю Воронве після його повернення в Гондолін із Туором; але в оригінальному оповіданні („Про Туора і Вигнанців Гондоліна”) він був серед тих, хто врятувався під час грабежу Гондоліна.

Але Воронве не сказав нічого конкретного про шлях. „Тобі відома сила Людей”, сказав він. „Щодо мене, то я з Нолдорів, і довгим повинен бути голод і холод зими, що вб’є родича тих, хто пройшов Здиблену Кригу. І як ти думаєш було нам плисти незчисленими днями в солених пустелях моря? Або ніколи не чув ти про дорожній хліб Ельфів? І в мене є ще він, з того запасу, що всі моряки тримають до останнього”. Тут він показав запечатаний кошіль, пристебнутий на його поясі під плащем. „Ані вода, ані непогода не нанесе йому шкоди, поки він запечатаний. І ми повинні тримати його таким до великої нужди; і, без сумніву, бродяга й мисливець зможуть знайти собі їжу поки рік не погіршиться”.

„Можливо”, сказав Туор. „Але не у всіх землях безпечно полювати, і не завжди дичини так багато. І мисливці зволікають у дорозі”.

Тепер Туор та Воронве були готові відправлятися. Туор взяв з собою маленький лук та стріли, що приніс із собою, разом з обладунком, який він взяв у залі; але його спис, на якому його ім’я було написано ельфійськими рунами Півночі, він встановив на стіну в знак того, що він був тут. Жодної зброї не взяв із собою Воронве, окрім короткого меча.

Перш ніж день постав, вони покинули древно оселю Тургона, і Воронве повів Туора на захід від крутих схилів Тараса, і через великий мис. Тут пролягав колись шлях з Невраста до Брітонбара, що був зараз не більш, ніж зеленою дорогою між старих одягнених в торф дамб. Так прийшли вони в Белеріанд, і в північну область Фаласа; і повернувши на схід, вони побачили темні відроги Еред Ветріна, і тут вони зупинилися і відпочивали аж поки день не зменшився до сутінків. Адже, хоч древні поселення Фалатрім, Брітонбар і Егларест були все ще неподалік, Орки тепер селилися там і вся земля була наводнена шпигунами Моргота: він боявся кораблів Сірдана, що час від часу висаджувалися на береги і приєднувалися до набігів, які вислав Нарготронд.

Тепер, коли вони сиділи, закутавшись в свої плащі, ніби тіні під пагорбами, Туор і Воронве говорили більше один з одним. І Туор розпитував Воронве стосовно Тургона, але Воронве говорив мало на такі теми, а розповідав радше про поселення на Острові Балар, і Лісгарді, землі очерету в Гирлах Сірїона.

„Число Ельдарів зараз зростає”, розповідав він, „адже все більше втікає туди різного народу із страху перед Морготом, втомившись від війни. Але я не відмовлюсь від свого народу з своєї волі. Адже після Браголлага і прориву Облоги Ангбанда турбота прийшла в Тургонове серце, що Моргот стає занадто сильним. В цей рік він вислав перших зі свого народу, що пройшли крізь ворота зсередини: декількох тільки, із секретним завданням. Вони спустилися Сірїоном до берегів коло Гирл, і там побудували кораблі. Але вони не знадобилися їм, хіба що ними вони припливли до великого Острова Балара і там влаштували самотнє поселення, далеко поза досяжністю Моргота. Адже Нолдори не мали мистецтва створення кораблів, які могли б довго виносити хвилі Белегаера Великого¹³”.

„Але коли пізніше Тургон почув про розорення Фаласа і грабіж древніх Гаваней Корабелів, що лежить ген там перед нами, і сказано було, що Сірдан врятував залишки своїх людей і вплив на південь, в Затоку Балара, тоді він вислав посланців знову. Це було зовсім нещодавно, ще здається на пам’яті більшої частини мого життя. Адже я був один з тих, кого він послав, будучи наймолодший віком серед Ельдарів. Я народився тут, в Середзем’ї, в землі Невраста. Моя мати була з Сірих ельфів Фаласа, і родичкою самого Сірдана — було велике змішання людей в Неврасті в перші дні Тургонового королювання — і я маю морське серце народу моєї матері. Тому я був серед обраних, оскільки хоч наше послання й було до Сірдана, шукати його допомоги в кораблебудуванні, та деякі відомості й мольба про допомогу могли дійти й до Владик Заходу, поки все не було втрачено. Але я забарився в дорозі. Адже я мало бачив земель Середзем’я, а ми прийшли в Нан-татрен восени. Любо серцю очарування цієї землі, Туор, як здається і тобі, якщо колись нога твоя ступить на південні шляхи нижче Сірїона. Тут — ліки всіх прагнучих моря, окрім тих, кого не відпускає Рок. Тут Ульмо – тільки слуга Явanni, і земля тут принесла до життя багато прекрасних речей понад мрії сердець в твердих пагорбах Півночі. В цій землі Нарог з’єднується з Сірїоном, і вони не спішать більше, а пливуть широко й тихо через обжиті луки; і все

Comment [MK13]: Пор. *Сільмарілон*, стор. 159: „[Тургон] вірив також, що кінець Облоги був початком занепаду Нолдорів, якщо допомога не прийде; і він таємно вислав екіпажі Гондолінців в гирла Сірїона та на Острів Балара. Там вони побудували кораблі і почали подорож на далекий Захід із Тургоновим завданням, шукаючи Валінора, щоби попросити пробачення та допомоги Валара; і вони благали птахів моря провести їх. Але море було здичавіле й широке, і тінь та чар лежали на ньому; і Валінор був схований. Тому жоден з вісників Тургона не прийшов на Захід, і багато згнули, і мало хто вернувся”.

навколо сіяючої ріки плодоносить, ніби квітучий ліс, і трава сповнена квітів, ніби коштовностей, ніби дзвонів, ніби полум'я червоного та золотого, ніби залпів різнобарвних зірок в зеленому небосхилі. А прекраснішими за все є верби Нан-татрена, блідо-зелені, або срібні на вітру, й шелестіння їхнього незліченного листя ніби чари музики: день і ніч минали поза ліком, а я все стояв по коліно в траві і слухав. Тут був я причарований, і позабув Море в серці своєму. Там я блукав, називаючи нові квіти, або лежачи у напівсні серед пташиного співу, і дзижчання бджіл та мух; і там я міг би й досі жити в задоволенні, відмовившись від всієї своєї рідні, чи кораблів Телері, чи мечів Нолдорів, але моя доля не дозволила того. Чи сам Владика Вод, можливо; адже він був сильним в тій землі”.

„Ось так і спало мені на думку зробити пліт з вербового гілля і попливти по яскравій груді Сірїона; і так я й зробив, і так я був розбуджений. Адже одного дня, коли я був посередині річки, раптовий вітер застигнув мене зненацька, і поніс мене далеко за Землю Верб, вниз до моря. Так я прийшов, останній з посланців, до Сірідана; і з семи кораблів, що він побудував на прохання Тургона, всі, окрім одного тоді вже були зроблено. І один за одним відпливали вони на Захід, і жоден з них ще не повернувся, і жодної звістки про них ще не було чути”.

Але солене повітря моря розворушило заново серце моєї материнської рідні всередині мене, і я радів хвилям, вивчаючи всю корабельну науку так, ніби вона завжди зберігалася в моєму розумі. Отже коли останній корабель, і найбільший, був готовий, я був готовий плисти теж, кажучи собі: „Якщо слова Нолдорів правда, то на Заході є дуги, з якими Земля Верб не зрівняється. Там немає зів'янення, і ніколи не закінчується Весна. І можливо навіть, що я, Воронве, прийду туди. В усякому разі, мандрувати по водах значно краще, ніж у Тіні Півночі.” І я не боявся нічого, адже немає таких вод, в яких затонули би кораблі Телері”.

Але Велике Море жахливе, Туоре, сине Хуора; і воно ненавидить Нолдорів, адже так збувається Прокляття Валарів. Гірші речі можуть там статися ніж поринути в безодню і так згинуть: ненависне, і самотнє, і безумне; жах вітру і безладдя, і тиші, і тіней, де всі надії втрачені й всі живі форми зникли. І багато берегів злих та дивних омиває воно, і багато островів небезпеки та страху наповнює його. Я не буду наводити темряву на твоє серце, сину Середзем'я, розповідаючи про сім років моїх плавань в Великому Морі, з Півночі навіть на Південь, але ніколи на Захід. Адже він був закритий від нас”.

„Нарешті, у чорному відчаї, втомлені від усього світу, ми повернули і побігли від долі, яка так довго жаліла нас тільки щоб вдарити більш жорстоко. Адже коли ми побачили гору вдалині, і я скрикнув: „Гей! Це — Тарас, і земля мого народження”, прокинувся вітер, і великі громоносні тучі воздвигнулися з Заходу. Тоді хвилі полювали нас, ніби живі істоти, сповнені злоби, а блискавки поражали нас; і коли ми були притиснуті до безпомічного корпусу море стрибнуло на нас в ярості. Але, як бачиш, я був помилуваний; бо здалося мені, що прийшла хвиля, більша й спокійніша за інші, і вона взяла й підняла мене з корабля, і понесла мене високо над його бортами, і прикотившись до землі, кинула мене на торф, а тоді відхлинула геть, пролившись через скелю в великому водоспаді. Там годину сидів я, пильно вдивляючись в море, аж поки не прийшов ти. І зараз відчуваю я страх перед ним, і ще гірше втрата всіх моїх друзів, що йшли зі мною так довго й так далеко, поза зором земель смертних”.

Воронве зітхнув, і промовив тоді м'яко, ніби до себе. „Але дуже яскраві були зорі на краю світу, коли часами тучі над Заходом розвиднювалися. І чи бачили ми тільки хмари вдалині, або справді проблиски, як вважали дехто, Гір Пелорі біля втрачених мілин нашого давнього дому, я не знаю. Далеко, далеко вдалині стояли вони, і ніхто з земель смертних не прийде туди знов, здається мені”. Тут Воронве замовкнув; адже настала ніч, і зорі виблискували, білі й холодні.

Невдовзі після того Туор і Воронве піднялися і повернули свої спина до моря, і вирушили в свою довгу подорож у темряві; про яку мало що можна розказати, адже тінь Ульмо була на Туорі, і ніхто не бачив, як він проходив, повз дерево чи камінь, поле чи тин, між заходом та сходом сонця. Але тим обережніше вони йшли, уникаючи нічнооких

мисливців Моргота і відмовившись ступати на шляхи Ельфів чи Людей. Воронве вибирав шлях, і Туор слідував йому. Він не задавав марних запитань, але відмітив добре, що вони йшли ще східніше вздовж гряди повсталих гір, і ніколи не повертали на південь: на що він дивувався, адже він вірив, як і майже всі Ельфи та Люди, що Тургон живе далеко від битв Півночі.

Повільною була їхня хода у сутінках чи вночі серед бездоріжжя пустки, і сувора зима спустилася швидко з володінь Моргота. Незважаючи на укриття пагорбів, вітри були сильними та жорсткими, і скоро сніг заліг глибоко на висотах, або кружив в проходах, і випав на ліси Нуата, перш ніж ті повністю втратили своє зів'яле листя¹⁴. Таким чином, хоч вони й вийшли перед серединою Нарквеліе, Хізіме із колючим морозом прийшов, коли вони підходили до Джерел Нарога.

Там наприкінці виснажливої ночі в сірості світанку вони зупинилися; і Воронве був збентежений, дивлячись навколо зі смутком і страхом. Там, де колись прекрасне озерце Іврін лежало в своєму великому кам'яному басейні, і все навколо нього було вдягнуто деревами лощини під пагорбами, тепер він бачив землю осквернену і спустошену. Деревина були спалені чи викоренені; і кам'яні береги басейна були зламані, так що води Ірвіна заблукали й утворили велике порожнє болото посеред руїни. Все тепер було тільки мішаниною замерзлого бруду, й сморід розпаду лежав, ніби брудна імла над землею.

„Горе! Невже зло прийшло навіть сюди?“ скрикнув Воронве. „Колись далеко від загрози Ангбаду було це місце; але з часом руки Моргота тягнуться далі“.

„Саме про це й говорив мені Ульмо“, сказав Туор: *„Джерела отруєні, і сила моя відійшла від вод землі“*.

„Зло“, сказав Воронве, „побувало тут сили більшої, ніж сила Орків. Бійся затримуватися в цьому місці“. І він шукав щось по краях бруду, поки раптово не зупинився й не скрикнув знов: „Так, велике зло!“ Й він поманив Туора, й Туор підійшов і побачив розщілину, ніби велетенську борозну, що тягнулась на південь, і по кожному боці, там розмиті, там сковані важко й очищені морозом, сліди величезних кігтистих ніг. „Дивись!“ сказав Воронве, і його обличчя було блідим від страху й огиди. „Тут не так давно побував Великий Черв'як Ангбанда, найбільш люте зі всіх створінь Ворога! Запізнилася вже наша подорож до Тургона. Немає потреби поспішати“.

Але коли вони говорили так, почувся крик в лісах, і вони стояли нерухомо, як сірі камені, прислухаючись. Та голос був прекрасний, хоч і сповнений жалю, і здавалося, він вигукував ім'я, як хтось, хто шукає когось, хто загубився. І поки вони стояли так, чекаючи, хтось вийшов з-за дерев, й вони побачили, що то був високий Чоловік, озброєний, одягнутий в чорне, з довгим мечем наготові; і вони дивувалися, адже лезо меча також було чорним, але грані його виблискували яскраво й холодно. Горе було написане на його обличчі, і коли він поглянув на руїну Ірвіна, то закричав голосно в печалі, кажучи: „Іврін, Феліврін! Гвіндор і Берег! Тут колись був я зцілений. Але тепер ніколи не ковтнути мені спокою знов“.

Тоді він пішов швидко в бік Півночі, ніби хтось переслідував його, чи поспішаючи із завданням великої нагальності, і вони чули його крик *Феліврін, Фіндуїлас!* поки його голос не вмер вдалі серед дерев¹⁵. Але не знали вони, що Нарготронд пав, і це був Турін, син Хуріна, Чорний Меч. Так, тільки на мить, і єдиний раз, перетнулися шляхи родичів, Туріна і Туора.

Коли Чорний Меч пройшов, Туор і Воронве деякий час ішли своєю дорогою, хоч і день вже настав; адже пам'ять про його смуток була важкою для них, і вони не могли залишатися осторонь осквернення Ірвіна. Але невдовзі вони знайшли укрите місце, адже вся земля була сповнена тепер передчуттям зла. Вони спали мало й неспокійно, і як день відійшов, стало темно і випало багато снігу, і з ніччю прийшов гострий мороз. З тих пір сніг і лід не танули зовсім, і за п'ять місяців довгопам'ятна Сувова Зима закувала Північ в кайдани. Тепер Туор і Воронве потерпали від холоду, і боялися, що сніг видасть їх ворогам, або попасти в зрадницькі приховану небезпеку. Дев'ять днів вони трималися на шляху, ідучи ще повільніше і болісніше, і Воронве повернув трохи на північ, поки вони не перетнули

Comment [MK14]: Ліси Нуата не згадуються у *Сільмаріліоні* і не позначені на карті до нього. Вони простіралися на захід від верхньої течії Нарога у напрямі джерела ріки Неннінг.

Comment [MK15]: Пор. *Сільмаріліон*, стор. 209-210: „Фіндуїлас, дочка Ородрета-Короля, знала [Гвіндора] і ласкаво прийняла його, адже вона любила його ще до Нірнаета, і так сильно любив Гвіндор її красу, що називав її Феліврін, що значить „доброблис сонця на водах Ірвіна“.

трех джерел Тейгліна; і тоді вони потяглися на схід знову, покидаючи гори, і йшли втомлено, допоки не пройшли Глітуй і прийшли до потоку Малдуїна, і він був скований чорним льодом¹⁶.

Тоді Туор сказав Воронве: „Суворий цей мороз, і смерть наближається до мене, якщо не до тебе”. Адже вони були тепер у скруті: дуже давно не знаходили вони їжі в дорозі, і дорожнього хлібу стало мало; і були вони змерзлі і втомлені. „Погано це — потрапити між Прокляттям Валара і Злобою Ворога”, сказав Воронве. „Чи для того утік я уст моря щоб лежати під снігом?”

Але Туор сказав: „Як далеко залишилося ще йти? Адже врешті-решт, Воронве, ти повинен залишити свою таємничість зі мною. Чи ведеш ти мене прямо, і куди? Адже якщо я мушу витратити свої останні сили, я маю знати, для чого”.

„Я вів тебе так прямо, наскільки це безпечно можливо”, відповідав Воронве. „Знай же, що Тургон все ще живе на півночі землі Ельдара, хоч в це повірять небагато хто. Вже ми прийшли близько до нього. Але ще багато ліг іти, навіть якби ми як птахи могли літати; і ще нам треба перейти Сірїон, і велике зло, можливо, лежить посередині. Адже ми мусимо прийти незабаром до Тракту, що здавна біжить вниз з Мінаса Короля Фінрода у Нарготронд¹⁷. Там слуги Ворога будуть на сторожі”.

„Я вважав себе найтвердішим з Людей”, сказав Туор, „і я переніс багато зимового лиха у горах; але я мав печеру за своєю спиною, і вогонь там, і я сумніваюсь тепер в своїй здатності пройти багато далі таким голодним кризь таку сувору погоду. Але давай же підемо так далеко як зможемо, перш ніж надія сезне”.

„Жодного іншого вибору не маємо ми”, сказав Воронве, „хіба що лягти прямо тут і заснути в снігу”.

Отож весь цей жорстокий день пробивалися вони вперед, вважаючи небезпеку ворогів меншою ніж небезпеки зими; але чим далі вони просувалися, тим менше було снігу, адже йшли вони знов на південь, вниз в Долину Сірїона, і Гори Дор-ломіна залишилися далеко позаду. В сідаючих сутінках вони прийшли до Тракту внизу високого лісистого берега. Раптом вони почули голоси, і виглянув обережно з-за дерев, вони побачили червоне світло внизу. Загін Орків, що розбив табір посеред дороги, зібрався навколо великого багаття.

„Гурт ан Гламот!” пробурмотав Туор¹⁸. „Тепер меч повинен з’явитися з-під плащу. Я ризикну життя заради володіння цим вогнем, і навіть м’ясо Орків буде винагородою”.

„Ні!” сказав Воронве. „У цьому поході тільки плащ стане в пригоді. Ти мусиш забути про цей вогонь, або забути про Тургона. Ця шайка не єдина у цій пустці: не може твоє смертне око бачити далеке полум’я інших постів на півночі та на півдні. Галас підніме всіх проти нас. Слухай мене, Туоре! Це проти закону Схованого Королівства, щоб хтось наближався до воріт із ворогом на п’ятах; і цей закон я не порушу, ані за приказом Ульмо, ані під загрозою смерті. Зачепи Орків, і я полишу тебе”.

„Тож хай їм”, сказав Туор. „Але чи доживу я до дня, коли мені не буде потрібно прократатися осторонь гурту Орків, припадаючи як собака”.

„Йдемо тоді!” сказав Воронве. „Не розмовляй більше, бо вони помітять нас. Іди за мною!”

Тож він поповз подалі кризь дерева, на південь по вітру, поки вони не були посередині між тим Орчим багаттям і наступним на дорозі. Тут він зупинився надовго, прислухаючись.

„Я не чую ніякого ворухіння на дорозі”, сказав він, „але ми не відаємо, що може таїтись у темряві”. Він поглянув вперед у морок і здригнувся. „Саме повітря тут зле”, пробурмотів він. „Що ж! Он де лежить земля нашої подорожі і надія життя, але смерть гуляє посередині”.

„Смерть — все навколо нас”, сказав Туор. „Але сили в мене залишилося тільки на найкоротшу дорогу. Тут я маю перейти Тракт або загину. Я довірюся мантії Ульмо, і тебе теж вона прикриє. Тепер я поведу!”

Так кажучи він прокрався на край дороги. Тоді, притиснувшись до Воронве поближче, він накинув на них обох сірий плащ Владики Вод, і ступив вперед.

Comment [MK16]: Ріка Глітуй не згадується в *Сільмаріліоні* і не називається на карті, хоч і вказується: приток Тейгліна вливається в цю ріку трохи північніше за приток Малдуїна.

Comment [MK17]: Ця дорога згадується в *Сільмаріліоні*, стор. 205: „Древня дорога ... що веде кризь довгу тіснину Сірїона, за острів, де стояв Мінас Тіріт Фінрода, і далі в тіні Бретіля до Перехрестя Тейгліна”.

Comment [MK18]: „Смерть Гламоту! Це ім’я, хоч і не зустрічається в *Сільмаріліоні* або в *Володарі Кілець*, було загальним означенням для Орків в мові Сіндаріна. Значенням є „дін-хорде”, „орда галасу”; пор. Гендальфів меч Гламдрінг, і Тол-ін-Гаурот, Острів (орда) Вовкулаків”.

Все було тихо. Холодний вітер зітхав, пролітаючи древньою дорогою. Аж раптом й він примовк. В цій паузі Туор відчув зміну в повітрі, ніби дихання з землі Моргота припинилося на деякий час, і слабкий, як пам'ять Моря, прийшов бриз із Заходу. Ніби сірий туман на вітру, вони пройшли через кам'яну вулицю і увійшли в зарості на її східному краю.

Миттю на відстані витягнутої руки роздався дикий крик, і багато інших вздовж країв дороги відповіло йому. Різкий ріг протрубив, і почувся звук бігучих ніг. Але Туор йшов далі. Він достатньо добре вивчив мову Орків у неволі, щоб розпізнати значення цих криків: наглядачі чули їх і почули їх, але не побачили їх. Полвання розпочалося. Відчайдушно він спотикався і повз далі разом із Воронве, вгору довгим схилом заглиблюючись в дрік та чорницю серед сплетіння горобини та низьких беріз. На вершині хребта вони зупинилися, прислухаючись до криків позаду і борсання Орків у підліску внизу.

Коло них був валун, що висунув свою голову з плутанини вересу та ожини, і під ним було таке лігвище, якого тільки може шукати тварина, на яку полюють, сподіваючись уникнути переслідування, або щонайменше спиною до каменя віддати своє життя за дорого. Вниз у темну тьму Туор тягнув Воронве, і бік о бік під сірим плащем вони лежали і важко дихали, як втомлені лиси. Жодного слова вони не казали; вся їхня увага була в їхніх вухах.

Крики переслідувачів стали слабшати; адже Орки ніколи не заглиблювалися в пустку по узбіччям, а шукали скоріше вперед і назад по дорозі. Вони мало зважали на заблукалив втікачів, але шпигунів вони боялися і розвідників озброєних ворогів; адже Моргот встановив охорону на тракті не для того, щоб спіймати Туора та Воронве (про яких він не знав нічого), ані задля будь-якого прибульця з Заходу, але щоб слідкувати за Чорним Мечем, щоб той не втік і не допоміг невільника Нарготронда, привівши допомогу, можливо, з-за меж Доріату.

Ніч пройшла, і сумна тиша лежала знов над порожніми землями. Втомлений і виснажений спав Туор під плащем Ульмо; але Воронве виповз трохи вперед і застигнув, ніби камінь, мовчазний, непорушний, вдивляючись в темряву своїми Ельфійськими очима. На порозі дня він розбудив Туора, і той, виповзши назовні, побачив, що погода і справді на деякий час пом'якшала, і чорні хмари віднесло осторонь. Був червоний світанок, і він міг бачити далеко перед собою вершини дивних гір, виблискуючі проти східного полум'я.

Тут Воронве сказав тихим голосом: „Алае! Еред ен Ехоріат еред е мбар нін!”¹⁹ Адже він знав, що дивиться на Окружні Гори і стіни царства Тургона. Нижче них, на схід, в глибокій та темній долині лежав Сірїон прекрасний, оспіваний в піснях; і за ним, закутана в туман, сіра земля піднімалася від землі до ламаних пагорбів у підшови гір. „Онде лежить Дімбар”, сказав Воронве. „Бути б там! Адже туди наші вороги рідко насмілюються ходити. Або так було, поки сила Ульмо була міцною в Сірїоні. Але все зараз можливо змінилося”²⁰ — крім небезпеки ріки: вона вже глибока та швидка, і навіть Ельдарами небезпечно її переходити. Але я поведу тебе добре; адже онде відблиски Броду Брітіаха, ще трохи на південь, де Східний Шлях, що здавна біжить з Тараса на Захід, перетинає ріку. Ніхто зараз не посміє використовувати його, окрім як у відчайдушній потребі, ані Ельф, ані Людина, ані Орк, з тих пір як цей шлях веде до Дунгортеба і землі жаху між Горгоротом та Поясом Меліан; і давно вже він розчиняється у пустці, або зменшується до стежки серед бур'яну і полеглого терну.²¹

Тоді Туор подивився куди вказував Воронве, і далеко вдаль він спіймав проблиск відкритих вод під коротким світлом світанку; але далі протягалася темрява, там де великий ліс Бретіля піднімався на півдні в віддалене високогір'я. Тепер втомлено тримали вони путь вниз в долину, поки нарешті не прийшли до стародавнього шляху, що спускався з перехрестя на границі Бретіля, де він перетинає тракт з Нарготронду. Тоді Туор побачив, що вони наблизилися до Сірїона. Береги його глибокого русла розступилися у цьому місці, і його води, стиснуті великою кількістю каміння²², розтеклися у глибокі мілини, сповнені бурмотіння роздратованих струменів. Тоді, неподалік, ріка збиралися разом знов, і, пробиваючи собі нове русло, текла вдаль у напрямі лісу, і в даліні розчинялася в глибокому

Comment [A.B.19]: *Ехоріат:* Окружні Гори навколо долини Гондоліну. *еред е мбар нін:* гори моего дому.

Comment [A.B.20]: В *Сільмаріоні*, стор. 200-1, Белег із Доріата говорить Туріну (в часі на декілька років раніше цього оповідання), що Орки зробили дорогу через Прохід Анаха, “і Дімбар, який зазвичай був у спокої, потрапив під Чорну Ріку”.

Comment [A.B.21]: Цією дорогою Меглін та Аредель втікали в Гондолін, переслідувані Еолом (*Сільмаріон*, гл. 16); і потім Селегорм і Куруфін скористалися нею, коли були вигнані з Нарготронду (там же, стор. 176). Тільки у цьому тексті є згадка про її західне поширення аж до Тургонового древнього дому в Вініамарі під горою Тарас; і її напрям не вказаний на карті починаючи з її злиття зі старою південною дорогою в Нарготронд на північно-західному краю Бретіля.

Comment [A.B.22]: Ім'я Брітіах містить елемент *бріт* “гравій”, як також і назви ріки *Брітон* і гавані *Брітонбар*.

тумані, крізь який його око не могло бачити; адже там лежав, хоч він і не знав того, північний кордон Доріата під тінню Пояса Меліан.

Одразу Туор поспішив до броду, але Воронве зупинив його, кажучи: „Через Брітіах ми не підемо ані вдень, ані допоки хоч якісь сумніви щодо переслідування залишаються”.

„Тож ми повинні сісти тут і згнити?” сказав Туор. „Адже такі сумніви залишаються доки триває царство Моргота. Йдемо! Під тінню плаща Ульмо ми повинні пройти”.

Але Воронве все ще коливався і дивився назад на захід; але шлях позаду був пустинним, і все навколо було тихо, окрім руху води. Він поглянув угору, і небо було сірим та пустим; бо там не лігали навіть птахи. Тоді раптово обличчя його посвітліло від радості, і він скрикнув: „Добре! Брітіах охороняється все ще ворогами Ворога. Орки не підуть за нами сюди; і під плащем ми можемо пройти зараз без подальших сумнівів”.

„Що нового ти побачив?” сказав Туор.

„Короткий зір Смертного!” сказав Воронве. „Я бачу Орлів Кріссаєгріма; і вони летять сюди. Поглянь-но!”

Тоді Туор завмер, вдивляючись; і незабаром високо в повітрі він побачив три фігури, що б'ючи сильними крилами, спускалися з віддалених гірських піків, тепер знов закутаних хмарою. Повільно вони знижувалися, великими колами, а тоді зупинились раптово над подорожними; але перш ніж Воронве встиг прокричати до них, вони повернули з великим розмахом і натиском й полетіли на північ вздовж лінії ріки.

„Тепер підемо”, сказав Воронве. „Якщо тут поблизу є хоч один Орк, він пролежить зіщулившись, носом у землю, допоки орли не відлетять якнайдалі”.

Швидко вниз великим схилом поспішили вони й пройшли через Брітіах, йдучи часто посуху через складену гальку, або вброд по мілководдям завглибшки не більш ніж по коліно. Вода була чистою й дуже студеною, і лід лежав на мілких озерцях, в яких блукаючі струмені загубили свій шлях серед каміння; але ніколи, навіть в Сувору Зиму Падіння Нарготронда, не міг холодний подих Півночі скувати головний потік Сірїона²³.

На дальньому краю броду вони вийшли до яру, що був руслом старого потоку, в якому тепер не текла вже вода; колись, здавалося, потік пробив своє глибоке русло, спускаючись з півночі, з гір Ехоріата, й несучи звідти усі валуни Брітіаха вниз у Сірїон.

„Нарешті без надії ми найшли її!” скрикнув Воронве. „Дивись! Ось гирло Сухої Річки, і це дорога, якою ми маємо йти.”²⁴ Тоді вони ступили в яр, і з часом він повернув на північ, а схили землі круто вгору, так що їхні стіни здіймалися по обидві боки, і Туор почав спотикатися в слабкому світлі серед каменів, якими бурхливе колись русло було закидане. „Якщо це дорога”, він сказав, „то це зла дорога до втомлених”.

„Але це дорога до Тургона”, сказав Воронве.

„Тоді тим більше я дивуюсь”, сказав Туор, „що її вхід лежить відкритий й незахищений. Я думав знайти тут великі ворота й силу охорони”.

„Це ти ще побачиш”, сказав Воронве. „Це тільки початок. Дорогою назвав я це; хоч по ній ніхто не ходив більш ніж три сотні років, окрім посланців малочисельних та таємних, і все мистецтво Нолдорів витрачено щоб сховати її, з того часу як Схований Народ ввійшов туди. Чи лежить вона відкритою? Чи ти хоча б помітив її, якби хтось зі Схованого Королівства не вів тебе? Або чи міг би ти хоч припустити, що це не робота погоди та вод пустки? І чи немає тут Орлів, яких ти бачив? Вони з народу Торондора, що жив колись навіть на Тангородрімі, допоки Моргот не став надто могутнім, й живе тепер в горах Тургона з часів падіння Фінгольфіна.”²⁵ Вони одні крім Нолдорів відають про Сховане Королівство й охороняють небеса над ним, хоч допоки ще жоден слуга Ворога не насмілювався літати в цьому високому небі; й вони приносять багато новин Королю про всі рухи в землях назовні. Були б ми Орки, не сумнівайся, що ми були б схоплені і скинуті вниз на безжалісні скелі”.

„Я в цьому не сумніваюся”, сказав Туор. „Але спало мені на думку також, чи не прийдуть новини про наше наближення до Тургона швидше ніж ми. І чи буде це на добре чи на зле, ти один можеш сказати”.

Comment [*23]: В паралельній версії тексту в цьому місці, майже напевне відхиленому на користь того, що друкується тут, мандрівники не переходять Сірїон через Форд Брітіах, а досягають ріки кількома мільями на північ від нього. „Вони пройшли стомлюючий шлях до берегу ріки, і Воронве скрикнув: ”Дивовижа! Разом добре й зле це передвіщає. Сірїон замерз, хоч жодне сказання не згадує такого з часів приходу Ельдара зі Сходу. Отже ми можемо перейти тут і скоротити багато виснажливих миль, надто довгих для нашої сили”. Вони перейшли ріку по льоду непоміченими, і ”так порали Ульмо перетворили злобу Ворога на користь, адже шлях був скорочений, і наприкінці їхньої надії та сили Туор і Воронве прийшли нарешті до Сухої Річки біля її витoku з передгір'я”.

Comment [*24]: Пор. *Сільмаріліон*, стор. 125: „Але був там глибокий шлях під горами, проритий у темряві світу водами, що пливли щоб зустрітися зі струменями Сірїона; і цей шлях Туор знайшов, і так прийшов до зеленої рівнини серед гір і побачив острів-пагорб з важкого гладкого каменя; адже долина була великим озером за давніх часів”.

Comment [*25]: В *Сільмаріліоні* не сказано, що великі орли колись жили в Тангородрімі. В главі 13 (стор. 110) Манве „послав вперед расу Орлів, наказавши їм оселитися на скелях Півночі і наглядати за Морготом”; тоді як в главі 18 (стор. 154) Торондор „прилетів поспішно зі свого гнізда серед піків Кріссаєгріма”, щоб врятувати тіло Фінгольфіна перед воротами Ангбада. Пор. також *Повернення Короля* VI 4: „Старий Торондор, що збудував свої гнізда на неприступних піках Окружних Гір, коли Середзем'я було ще юним”. Вірогідніше за все концепція Торондорівого поселення спочатку на Тангородрімі, яку можна знайти також в ранніх текстах *Сільмаріліона*, була пізніше залишена.

„Не на добре й не на зле”, сказав Воронве. „Адже ми не зможемо пройти крізь Сторожові Ворота непоміченими, будемо ми видимими чи ні; а коли ми прийдемо туди, Стражі не потребуватимуть докладу що ми не Орки. Але щоб пройти, ми потребуватимемо більшого приводу ніж цей. Адже ти не здогадуєшся, Туоре, яка небезпека перед тобою. Не кажи тоді, що я не попереджав тебе про те, що може статися; хай сила Владики Вод буде показана насправді! Адже тільки в надії на це я провів тебе, і якщо цього не станеться, то більш напевне повинні будемо ми вмерти, ніж від всіх небезпек пустки та зими”.

Але Туор сказав: „Не віщуй більше злого! Смерть у пустці майже напевна; а смерть у Воріт все ще сумнівна для мене, не дивлячись на всі твої слова. Веди мене далі!”

Багато миль вони тяжко йшли камінням Сухої Річки, поки йти далі стало неможливо, і вечір не приніс темряву в глибоку розщілину; вони вибралися тоді на східний берег і вийшли до обрушених пагорбів, що лежали у підніжжя гір. І поглянувши вгору Туор побачив, що вони здіймаються в спосіб, інший, ніж будь-які гори ним бачені до цього; адже їхні схили були як круті стіни, зіставлені кожна над та позаду нижчої, ніби величезні вежі багатопверхових прірв. Але день зменшився, і всі землі стали сірими та туманними, і Долина Сірїона закуталася в тінь. Тоді Воронве повів його в неглибоку печеру на схилі пагорба, що виглядав над самотніми схилами Дімбара, і вони вповзли в середину, і там вони лежали непомітні; і вони з’їли свої останні крихти їжі, і було холодно, і вони були стомлені, але не спали. Так Туор і Воронве дійшли в сутінки вісімнадцятого дня Хізіме, тридцять сьомого дня свого походу, до веж Ехоріату і порогу Тургона, і силою Ульмо уникли разом Прокляття та Злоби.

Коли перший проблиск дня просіяв сірість туманів Дімбара, вони сповзли назад до Сухої Річки, і невдовзі після цього їхній курс повернув на схід, завиваючись вгору на самі стіни гір; і прямо перед ними показалася величезна прірва, що здіймалася рівно та несподівано з крутого схилу, на якому росли сплутані зарості терну. В ці зарості заходило кам’яне русло, і там було темно, як вночі; і вони зупинилися, адже терн далеко нависав над схилами яру, й мереживо його гілля утворювало щільний дах над ним, такий низький, що Туор і Воронве мусили проповзати під ним, як звірі, що крадучись повертаються до свого лігвища.

Але нарешті, коли з великим трудом вони дійшли до самого підніжжя скелі, вони знайшли вхід, ніби гирло тунелю, проробленого водою, що текла з серця гір. Вони увійшли, і в середині не було світла, але Воронве йшов рішуче вперед, а Туор слідував за ним, тримаючись рукою за його плече, трохи нахилившись, оскільки дах був низький. Так деякий час вони йшли всліпу, крок за кроком, допоки незабаром вони не відчували, що земля під їхніми ногами вирівнюється і звільняється від розкиданого каміння. Тоді вони зупинилися, глибоко дихаючи, і так вони стояли, прислухаючись. Повітря здавалося свіжим та здоровим, і вони відчували величезний простір навколо і над ними; але все було тихо, і навіть капелі води не було чути. Здалося Туору, що Воронве був стурбований та невпевнений, і він прошепотів: „Де ж нарешті Сторожові Ворота? Чи насправді ми вже пройшли їх?”

„Ні”, сказав Воронве. „А здивований я, тому що це дивно, щоб той, хто увійшов сюди, забрався так далеко непоміченим. Я боюся неприємностей у темряві”.

Але їхнє шепотіння розбудило сплячі відлунки, й вони збільшилися та примножилися й побігли до даху та невидимих стін, вишепочуючи та бурмочучи, подібно звучанню багатьох прихованих голосів. І врешті, як луна вмерла серед каміння, Туор почув з середини темряви голос, що говорив Ельфійським говором: спочатку Високою Мовою Нолдорів, яку він не знав; а потім наріччям Белеріанду, хоч на манер чимось дивний для його вуха, як говорять люди довго розлучені зі своєю ріднею.

„Стійте!” сказав він. „Не ворухіться! А то ви вмерете, будь ви вороги чи друзі”.

„Ми друзі”, сказав Воронве.

„То ж робіть, як ми просимо”, сказав голос.

Відлуння їхніх голосів пропало серед тиші. Воронве і Туор стояли нерухомо, і здалося Туору, що багато повільних хвилин пройшло, і страх був в його серці, подібного якому не викликала жодна з небезпек шляху. Потім почувся звук ніг, зростаючи до тупотіння, ніби тролі марширували в цьому пустинному місці. Раптом був розкритий ельфійський ліхтар, і його яскравий промінь висвітлив Воронве перед ним, але нічого іншого не міг Туор бачити, окрім сліпучої зірки у темряві; і він знав, що допоки цей промінь буде на ньому, він не зможе поворухнутися, ані втекти, ані побігти вперед.

Мить їх тримали так в оці світла, а тоді голос заговорив знов, кажучи: „Покажіть своє обличчя!” І Воронве відкинув свій каптур, і його обличчя засяло в промені, масивне й чисте, ніби вигравіруване в камені; і Туор подивився його красі. Тоді він заговорив гордовито, кажучи: „Думаєте я не той, кого ви бачите? Я — Воронве, син Аранве з Дома Фінгольфіна. Чи я забутий в моїй власній землі після кількох років? Далеко за межами уяви Середзем'я подорожував я, ще пам'ятаю я твій голос, Елеммакіль”.

„Тож Воронве пам'ятає також закони своєї землі”, сказав голос. „З тих пір, як за наказом він пішов, він має право на повернення. Але не приводити сюди чужинців. Цим дінням його право скасовується, і він має як в'язень бути переданий до королівського правосуддя. Щодо чужинця, він має бути вбитий, або утримуватися в неволі, на розсуд Стражі. Проведи його сюди, щоб я міг судити”.

Тоді Воронве підвів Туора до світла, і як вони підходили ближче багато Нолдорів, одягнених в кольчуги та озброєних, виступили з темряви і оточили їх з оголеними мечами. І Елеммакіль, капітан Стражі, що тримав сяючу лампу, довго дивився впритул на нього.

„Дивне щось з тобою, Воронве”, сказав він. „Ми довго товаришували. Чому ж ти поставив мене так жорстоко між законом та моєю дружбою? Якби ти провів сюди непрохано когось з інших домів Нолдорів й цього було б достатньо. Але ти приніс знання Шляху смертній Людині — адже по його очам я розпізнав його рід. І так вільним йому не бути, знаючому таємницю; а як чужинця, що насмілився ввійти, я повинен вбити його — навіть якщо він твій друг і дорогий тобі”.

„В широких землях назовні, Елеммакіль, багато дивних речей можуть обрушитися на тебе, й завдання небачені можуть бути покладені на тебе”, відповідав Воронве. „Іншим може мандрівник повернутися, ніж він виходив у подорож. Що я зробив, я зробив за приказом сильнішим, ніж закон Стражі. Лише Король може судити мене і його, що прийшов зі мною”.

Тоді Туор заговорив, і не боявся він вже більше. „Я прийшов з Воронве, сином Аранве, оскільки він був призначений бути моїм провідником Владикою Вод. До цього місця був він доставлений, оминувши лють Моря та Прокляття Валара. Адже я маю завдання від Ульмо до сина Фінгольфіна, і до нього я буду говорити про це”.

Тепер Елеммакіль із подивом поглянув на Туора. „Хто ж ти такий?” сказав він. „І звідки прийшов ти?”

„Я — Туор, син Хуора, з Дому Хадора і родич Хуріна, і ці імена, казали мені, не безвісні у Схованому Королівстві. З Невраста пройшов я крізь багато небезпек, щоб розшукати його”.

„З Невраста?” сказав Елеммакіль. „Кажуть, ніхто не живе там, з тих пір, як наш народ пішов звідти”.

„Кажуть правду”, відповідав Туор. „Порожні та холодні стоять подвір'я Вініамара. Але звідти я прийшов. Відведи тепер мене до того, хто побудував ті старовинні зали”.

„У справах такої важливості судити не мені”, сказав Елеммакіль. „Тому я відведу тебе до світла, де більше може розкритися, і я доставлю тебе до Наглядача Великих Воріт”.

Тоді він скомандував, і Туор з Воронве були поміщені між високими стражами, двома спереду та трьома позаду них; і капітан повів їх з печери Зовнішньої Стражі, і вони пішли, як здавалося, через прямий прохід, а далі йшли довго по рівній підлозі, аж поки бліде світло не замайоріло попереду. Так нарешті вони вийшли до широкої арки з високими колонами по обидві боки, висіченими в скелі, й між ними звисали грати з перехрещених дерев'яних перекладин, дивовижно оздоблених та оббитих залізними цвяхами.

Елеммакіль торкнувся їх, й ті піднялися беззвучно, й вони пройшли далі; й Туор побачив, що вони знаходяться в кінці яру, подібного якому він ніколи раніше не бачив й не уявляв в думках, хоч і довго він блукав дикими горами Півночі; адже поруч із Орфалк Ехором Сіріт Нініах був не більш ніж колією в скелі. Тут руки самих Валарів, в давні війни на початку світу, розрили величезні гори на часті, й боки розлому були рівними, ніби висічені сокирою, й вони піднімалися до висоти неймовірної. Там, далеко вгорі, пробігала смужка неба, і на тлі її глибокої блакиті чорними стояли піки й зубчасті вершини, віддалені, але жорсткі, підступні, як списи. Занадто високі були ці могутні стіни для зимового сонця, й хоч був пізній ранок, слабко мерехтіли зірки понад верхівками гір, і внизу все було тьмяно, окрім блілого світла ламп, встановлених на узбіччі звивистої дороги. Адже підлога яру нахилилася круто вгору, на схід, і ліворуч Туор побачив поруч із руслом широкий шлях, обкладений й вимощений каменем, який звивався вверх допоки не розчинявся у темряві.

„Ви пройшли крізь Перші Ворота, Ворота Дерева”, сказав Елеммакіль. „Сюди! Ми маємо поспішати”.

Як далеко бігла ця глибока дорога, Туор не знав, і коли він поглянув вперед, величезна втома опустилася на нього, ніби хмара. Холодний вітер свистів серед каміння, й він щільніше закутався в свій плащ. „Холодний дує вітер зі Схованого Королівства!” сказав він.

„Так, справді”, сказав Воронве; „чужинцю може здатися, що гордість зробила слуг Тургона безжальними. Довгими та важкими виглядатимуть ліги Семи Воріт для голодного та втомленого”.

„Якби наш закон був менш жорстким, давно б вже хитрість та ненависть ввійшли сюди та знищили нас. Це добре відомо”, сказав Елеммакіль. „Але ми не безжальні. Тут немає їжі, й чужинець може не повернутись назад крізь ворота, які він тільки-но пройшов. Потерпіть трохи, й біля Других Воріт вас погодують”.

„Добре”, сказав Туор й пішов далі, як йому було сказано. Через деякий час він повернувся, й побачив, що Елеммакіль один іде з Воронве. „Вже немає потреби в стражі”, сказав Елеммакіль, прочитав його думки. „З Орфалка немає втечі ані для Ельфа, ані для Людини, і немає повернення”.

Так вони й шли кругим шляхом вверх, інколи довгими сходами, інколи звивистими схилами, під загрозовою тінню скелі, допоки в півмилі від Дерев'яних Воріт Туор не побачив, що шлях перегорджений великою стіною, зробленою поперек яру від схилу до схилу, з масивними вежами по обидві боки. Як вони підходили ближче її темне та відшліфоване лице виблискувало в світлі білої лампи, що була підвішена посередині арки.

„Ось вони, Другі Ворота, Ворота Каменя”, сказав Елеммакіль; й підійшовши ближче, він легенько штовхнув їх. Вони повернулися на невидимому стрижні, поки не стали ребром до подорожніх, й шлях відкрився з двох сторін; й вони пройшли в подвір'я, де зібралось багато озброєних стражів, одягнених в сіре. Жодного слова не було промовлено, але Елеммакіль провів своїх в'язнів до кімнати під північною вежею; і там їжу та вино принесли їм, й було дозволено відпочити трохи.

„Бідним можливо виглядає цей прийом”, сказав Елеммакіль Туору. „Але якщо твої претензії справдяться, надалі все це буде щедро винагороджене”.

„Цього достатньо”, сказав Туор. „Слабким є серце, що потребує кращого зцілення”. Й справді, таку свіжість знайшов він в напоях та в їжі Нолдорів, що невдовзі був готовий йти далі.

По якомусь часі вони прийшли до стіни ще більшої та могутнішої, ніж попередні, і в ній можна було побачити Треті Ворота, Ворота Бронзи: великі подвійні двері, завішені щитами та пластинами бронзи, на яких було зображено багато фігур та дивних знаків. На стіні над її перемичкою були три квадратних вежі, покритих та оздоблених міддю, яка завдяки якомусь мистецтву ковалів була вічно яскравою й горіла ніби вогонь в променях червоних ламп, розставлених у факелах вздовж стіни. Знов безмовно пройшли вони через

ворота, і побачили на подвір'ї за ними ще більший загін стражів в кольчугах, які блистали як тьмяне полум'я; й леза їхніх мечів були червоними. Кривими Сіндара із Невраста була більшість з тих, хто охороняв ці ворота.

Тепер вони прийшли до найбільш важкої дороги, адже в середині Орфалка схили були найкрутіші, і коли вони видиралися наверх, Туор бачив наймогутніші стіни, що насувалися з темряви перед ним. Так врешті-решт вони підійшли до Четвертих Воріт, Воріт Скорченого Заліза. Високі і чорні стояли стіни, світло жодної лампи не падало на них. Чотири залізних вежі висилися над ними, і між двома внутрішніми вежами було встановлено зображення величезного орла, зроблене в залізі, схожого на самого Короля Торондора, як він спускається на гори з піднебесся. Але коли Туор стояв так перед воротами, здалося його здивованому зору, що дивиться він крізь гілки та стовбури незламних дерев на бліду галявину Місяця. Адже світло лилося крізь візерунки воріт, які були зроблені та вибиті в вигляді силуетів дерев зі скорченими коренями та розмашистими гілками, оздобленими листям та квітами. І коли проходив, він побачив, як це можливо; адже стіна була великої товщини, і була там не одна решітка, а три в лінію, встановлені таким чином, що для кожного, хто наближався, на півшляху кожна з них формувала свою частину замислу; а світло позаду було світлом дня.

Адже забрались вони тепер на велику висоту над долиною, з якої починали підйом, і після Залізних Воріт дорога бігла майже рівно. До того ж вони пройшли корону й серце Ехоріата, й гори-вежі тепер подалися трохи вниз до внутрішніх пагорбів, і яр відкрився ширше, а його схили стали менш крутими. Його довгі плечі були вкриті білим снігом, й світло неба, відбите снігом, стало білим, як місячне сяйво, пробиваючись крізь мерехтливий туман, яким було сповнено повітря.

Тепер вони йшли через ряди Залізних Стражів, що стояли за Воротами; чорними були їхні мантиї та кольчуги та довгі мечі, а їхні обличчя були закриті забралами, прикрашеними орлиним дзьобом. Тоді Елеммакіль пішов перед ними, й вони прослідували за ним в блідому світлі; і Туор побачив по узбіччю дороги трав'яні газони, на яких ніби зорі цвіли білі квіти *уїлоса*, Незабудки, якій не страшна непогода, і яка ніколи не в'яне; і так із подивом та полегшеним серцем вийшли вони до Воріт Срібла.

Стіна П'ятих Воріт була зроблена з білого мармуру, й була низькою та широкою, а її парпетом були срібні ґрати поміж п'яти великих мармурових куль; й стояло там багато лучників, одягнених у біле. Ворота були у формі трьох частин кола, і оздоблені сріблом й перлинами Невраста на зразок Місяця; а над Воротами на середній кулі було встановлено зображення Білого Древа Телперіона, зробленого зі срібла та малахіту, із квітами з великих перлин Балара²⁸. А за Воротами на широкому подвір'ї, вимощеному мармуром, зеленим та білим, стояли лучники в срібних кольчугах й білопиких шоломах, по сто з кожного боку. Далі повів Елеммакіль Туора та Воронве повз мовчазні ряди, й вони вийшли на довгу білу дорогу, що бігла прямо до Шостих Воріт; і як вони йшли, трав'яні газони ставали ширшими, і серед білих зірок *уїлоса* проглядали маленькі квітки, ніби золоті очі.

Так прийшли вони до Золотих Воріт, останніх зі стародавніх воріт Тургона, що були зроблені до Нірнаета; і вони були багато в чому як Ворота Срібла, зважаючи, що їхня стіна була збудована з жовтого мармуру, а кулі та парпет були червоного золота; і було всього шість куль, а в середині на золотій піраміді встановлено зображення Лауреліна, Древа Сонця, з квітами, зробленими з топазів в довгих розсипах серед золотих ланцюгів. А самі Ворота були прикрашені золотими дисками, з багатьма променями, на зразок Сонця, встановленими серед прикрас з гранату і топазів і жовтих діамантів. На подвір'ї за ними були вишикувані три сотні лучників з довгими луками, і їхні кольчуги були позолочені, і високі золоті пір'я колихалися над їхніми шоломами; і їхні великі круглі щити були червоними, як полум'я.

Тепер сонячне світло лягло на подальший шлях, бо стіни пагорбів були низькими по обидві боки, й зеленими, не рахуючи снігу на їхніх верхівках; і Елеммакіль поспішив вперед, адже коротким був шлях до Сьомих Воріт, що звалися Великими, Воріт Сталі, які Меглін зробив після повернення з Нірнаету, вздовж широкого входу в Орфалк Ехор.

Comment [MK26]: В *Сільмаріліоні*, стор. 92, сказано, що винагородив Гномів Белегоста багатьма перлинами: „Іх Сірдан дав йому, адже їх була велика кількість в мілких водах біля Острову Балара”.

Жодної стіни не було тут, але по обидві боки стояли дві круглі вежі величезної висоти, з багатьма вікнами, в сім поверхів звужуючись до башточки яскравої сталі, і між вежами було встановлено могутню загородь зі сталі, що не іржавіла ніколи, й виблискувала холодно і біло. Сім великих колон зі сталі стояли там, висотою і в обхват як сильні молоді дерева, які закінчувалися жорсткими піками, що загострювалися до гостроти голки; і між колонами було сім сталевих поперечин, і в кожному просвіті сім разів здіймалися сім прутів зі сталі, з наголів'ями, як широкі леза списів. Але в центрі, над серединною й найбільшою колоною, здіймалось зображення королівського шолома Тургона, Корони Схованого Королівства, оздоблене діамантами.

Жодних воріт або дверей не бачив Туор в цій могутній загороді зі сталі, але як підходив ближче, здалося йому, що через просвіти між поперечинами ллється сліпуче світло, і він прикрив очі, і стояв у страху й подиві. Але Елеммакіль йшов далі, і жодних воріт не відкрилося від його дотику; але він натиснув на поперечину, і загородь задзвеніла, як багатострунна арфа, чистими нотами гармонії, що побігли від вежі до вежі.

Одразу ж з веж появилися вершники, а перед ними з північної вежі — воїн на білому коні; і він спішився й крокував до них. Й насільки високим та благородним був Елеммакіль, настільки ж величнішим та шляхетнішим був Ектеліон, Повелитель Фонтанів, на той час Наглядач Великих Воріт²⁹. Весь зі срібла був його одяг, і на його сяючому шоломі висілася стальна піка, увінчана діамантом; і як його зброносець взяв його щит, той заблищав, ніби був окроплений каплями дощу, які насправді були тисячами цвяхами кришталю.

Елеммакіль відсалютував йому і сказав: „Ось я привів Воронве Аранвіона, що повернувся з Балара; і ось чужинець, якого він привів сюди, який бажає бачити Короля”.

Тоді Ектеліон повернувся до Туора, але той закутався в плащ і стояв мовчки, дивлячись на нього; і здалося Воронве, що туман окутав Туора, і зріст його збільшився, так що верх його високого каптура був вище за шолом шляхетного Ельфа, й був схожий на гребінь сірої морської хвилі, що насувається на землю. Але Ектеліон кинув свій ясний погляд на Туора і після паузи заговорив поважно, кажучи³⁰: „Ти прийшов до Останніх Воріт. Знай же, що жоден чужинець, що пройшов крізь них, ніколи не виходив назад, окрім як крізь двері смерті”.

„Не віщуй злого! Якщо посланець Владики Вод пройде цими дверима, тоді й всі, що живуть тут, прослідують за ним. Повелитель Фонтанів, не затримуй посланця Владики Вод!”

Тут Воронве і всі, хто стояв поблизу, знов із подивом подивилися на Туора, дивуючись його словам та голосу. Що до Воронве, то йому здалося, що чув він великий голос, ніби хтось кличе здалеку. Але Туору здавалося, що він прислухається до власного голосу, ніби хтось інший говорить його устами.

Деякий час стояв Ектеліон мовчки, дивлячись на Туора, й повільно благоговіння сповнило його обличчя, ніби в сірій тіні плаща Туора побачив він видіння здалеку. Тоді він поклонився й пішов до загороді і поклав свої руки на неї, і ворота відчинилися всередину з кожного боку колони Корони. І Туор пройшов в них, і вийшовши на високий газон, що виглядав над долиною позаду, він узрів видіння Гондоліни серед білого снігу. І так причарований був він, що довго ще не міг дивитися ні на що інше; адже бачив він перед собою нарешті видіння своїх бажань не у мрійних снах, а наяву.

Так він стояв й не говорив ні слова. Мовчазно стояла по обидві боки від нього дружина армії Гондоліни; всі сім родів Сіми Воріт були представлені тут; але їхні капітани та командири були на конях, білих та сірих. Тоді, в той час як вони так дивилися на Туора із подивом, його плащ впав з нього, і він постав перед ними у могутніх обладунках Невраста. І багато було тут тих, хто бачив як сам Тургон встановлює ці речі на стіні за Високим Троном Вініамара.

Тоді Ектеліон сказав врешті-решт: „Тепер не треба інших доказів; і навіть ім'я, яким називає він себе як син Хуора, значить менше, ніж та чиста правда, що прийшов він від самого Ульмо”³¹.

Comment [MK27]: Ектеліон Фонтана згадується в *Сільмаріоні* як один з Тургонових капітанів, що охороняв фланги дружини Гондоліни в їхньому відступі вниз Сіріоном з-під Нірнает Арноєдада, і як убивця Готмога, Повелителя Барлогів, ким він і сам був вбитий в атаці на місто.

Comment [MK28]: З цього місця чисто написаний, хоч і багато правлений, манускрипт припиняється, а решта оповідання поспішно записана на уривку паперу.

Comment [MK29]: Тут оповідання врешті приходить до свого кінця, і залишилися тільки уривчасті записки, що вказують подальший розвиток подій: Туор спитав про ім'я Міста, і йому назвали сім імен. (Цікавим, і безсумнівно навмисним, є той факт, що ім'я Гондоліни жодного разу не згадувалося в оповіданні до самого кінця (стор. 66): завжди він називався Схованим Королівством або Схованим Містом). Ектеліон віддав наказ протрубити сигнал, і труби затрубили на вежах Великих Воріт, відлунюючись серед пагорбів. Коли запанувала тиша, вони почули здалеку труби у відповідь, що трубили із міських стін. Коні були приведені (сірий для Туора), й вони поскакали у Гондоліну.

Описання Гондоліни йшло далі, сходили на його високу платформу, і великих воріт; і курганів (це слово непевне) із малорном, березами та вічнозеленими деревами; Майдану Фонтана, Королівської вежі на аркаді колон, Королівського дому, і прапору Фінгольфіна. Потім з'явився сам Тургон, „вищий за всіх Дітей Світу, окрім Тінгола”, з білим та золотим мечем в піхвах слонової кістки, і вітав Туора. Меглін стояв праворуч від трону, і Ідріль, Королівська дочка, сиділа ліворуч; і Туор міг повідати слова Ульмо або „в присутності всіх”, або „в кімнаті рад”.

Інші розрізнені записки натякають, що було ще описання Гондоліни, що його Туор бачив здалеку; що плащ Ульмо зник, коли Туор повідав слова Ульмо Тургону; що пояснювалось, чому не було Королеви Гондоліни; і що було приділено увагу, чи то коли Туор вперше поглянув на Ідріль, чи то ще раніше, тому факту, що він знав, а то й навіть бачив, дуже мало жінок в своєму житті. Більшість жінок і всі діти загону Аннаеля в Міфрмі були відслані на південь; і як раб, Туор бачив тільки пихатих варварських жінок Естерлінгів, які поводилися з ними як з тваринами, або нещасних рабів, принуджених працювати з дитинства, до яких він мав тільки жаль.

Можна відмітити, що пізніші згадки про малорн в Нуменорі, Ліндоні та Лотлорієні, не підтверджують, хоч і не заперечують, що ці дерева цвіли в Гондоліні за Старих Днів (див. стор. 216-17), і що дружина Тургона, Еленве, була загублена в давні часи при переході Хелкараксе військом Фінгольфіна (*Сільмаріон*, стор. 90).